

הס'?



פרשת חוקת

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

פרשת חוקת

המעלה של ישראל בקיום חוקים (הרב שלמה הלוי שליט"א)

מעלתה של קיום מצוות פרה אדומה היא באי ההבנה של המצווה. לא ברור כיצד הכהן הטהור שמזה - נטמא בעוד שהטמא עליו היזה הרגע - נטהר. שלמה המלך החכם מכל אדם חקר ולא הבין עד שהעיד על עצמו ואמר: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני"...

הגמרא מביאה סיפור שבזמן שבית המקדש היה עוד קיים, קרה שאבדה אבן יקרה מבגדי הכהן הגדול. לקחו חכמי ישראל כסף רב ומטבעות זהב והלכו לקנות אחרת במקומה. לאחר חיפושים ממושכים הגיעו לעיר אשקלון ושם היה איש עשיר מאוד ושמו דמא בן נתינה ולו אבנים יקרות ומרגליות היפות ביותר בכל הארץ. דפקו על הדלת. יצא דמא ואמר להם: "שלום עליכם, חכמי ישראל! מה רצונכם אצלי?" ענו לו החכמים: "שמענו שיש לך אבנים יקרות יפות ואנו רוצים לקנות אצלך. התסכים למכור לנו? ותוך כדי שיחה תארו לו בדיוק לאיזו אבן הם מתכוונים. הסכים דמא בן נתינה למוכרה בעד מאה זהובים ואמר: "היכנסו לביתי וחכו רגע ומיד אביא לכם מה שביקשתם."

הלך דמא להביא את האבנים היקרות מן התיבה שבה שמר אותן והנה - התיבה סגורה והמפתחות אינם! נכנס דמא לחדר אחר לחפש את המפתחות ושם ראה כי אביו ישן על המיטה והמפתחות לתיבה מונחים תחת הכר שלו. חשב דמא בן נתינה: "אם אוציא את המפתחות מתחת לך, הרי יתעורר אבא. אולי ייבהל ויצטער כאשר יתעורר לפתע. לא! החליט, אסור להעיר את אבא משנתו הטובה!" חזר אל החכמים ואמר להם: "לא אוכל למכור לכם את האבן היקרה, כי המפתחות לתיבה שבה הן שמורות מונחים מתחת לראשו של אבא והוא ישן".

חשבו החכמים שאולי הוא אומר כך מפני שהוא רוצה יותר זהב תמורתה. אמרו לו: "אם תמכור לנו את האבן ניתן לך 200 מטבעות זהב במקום המאה שהבטחנו!" ענה דמא: "לא! אסור להעיר את אבא." אמרו לו החכמים: "אנו זקוקים מאוד לאבן היקרה. ניתן לך 300 מטבעות זהב!" ודמא בן נתינה לא הסכים. ואף כאשר הציעו לו 1000 מטבעות זהב לא שינה את דעתו, אלא אמר: "לא אעיר את אבא בעד כל הזהב שבעולם!" ראו החכמים שבאמת לא ימכור להם והלכו משם עצובים.

זמן קצר לאחר מכן התעורר האב משנתו. לקח דמא את המפתחות, פתח את התיבה, הוציא את האבן היקרה והלך מהר אחרי חכמי ישראל. כאשר הגיע אליהם ונתן להם את האבן היקרה שביקשו, שמחו שמחה גדולה ורצו לתת לו 1000 מטבעות זהב, כפי שהבטיחו לו לאחרונה, אבל דמא לא קיבל. "תנו לי מאה" - אמר להם - "כפי שהבטחתם לי בתחילה. איני רוצה להרוויח מזה שכיבדתי את אבי!" אמרו החכמים: "צאו וראו איך דמא בן נתינה מכבד את אביו, כי ממנו אפשר ללמוד!"

לאחר שנה, נתן ה' לדמא את שכרו על המצווה הגדולה, ונולדה לו פרה אדומה בעדרו - פרה מסוג מיוחד הנדרשת לעבודת בית המקדש השווה כסף רב. הגיעו החכמים ושילמו לו ישראל בעדה כאותו סכום כסף שהפסיד בשעתו.

שאל האדמו"ר מגור בעל ה"חידושי-הרים": מדוע זכה אותו הגוי לפרה אדומה על מצוות כיבוד אב ואם?! והוא תירץ: כשהגוי הפסיד ממון רב היה קטרוג בשמים, הייתכן שאומות העולם מדקדקים במצוות יותר מבני-ישראל שקיבלו תורה מסיני?! לכן נתן לו ה' פרה אדומה לומר שמעלת בני ישראל גדולה יותר מהגויים. הם מקיימים מצווה שטעמה מובן (הכרת הטוב לאבא) ומוכנים להפסיד בשבילה ממון רב, ישראל מוכנים לשלם הון על מצווה שטעמה איננו ידוע כלל... זוהי מעלת עם ישראל בקיום חוקים.

א גוט שאבעס, שבת שלום

פרה אדומה

שאלה: חומש ויקרא דן בקרבנות טומאה וטהרה, ובמדבר בכל לקחי בני במדבר ללימוד לדורות. אם כן, מה עניין פרה אדומה לחומש במדבר? היה לה להיות בחומש ויקרא.

תירוץ: פרשה זו נכתבה דווקא כאן כתגובה לפרשה הקודמת - קורח. קורח כפר במשה והיה ה"רפורמי" הראשון, וטען כי ה' נתן את התורה אבל רק ראשי פרקים, ואת הפרטים משה הוסיף מדעתו. ה' ציווה לבנות את המשכן אבל למנות את אהרן - משה מדעתו מינה.

הראיה לדבריו: אילו התורה הייתה כולה מפי ה' הרי לא היו מצוות שאינן נתפסות בשכל האדם. וכך הלביש את 250 איש בציצית שכולה תכלת ושאל את משה אם חוט אחד פוטר טלית שלמה. טלית שכולה תכלת אינו דין שתפטור את עצמה?! בכך התריס כנגד משה, שדברים אלו לא נצטווית עליהם ומלבך אתה בודה אותם. אבל קרח לא השכיל להבין שבעצם זה שאינו מבין זוהי ההוכחה שמשה קיבל זאת כך, ויתרה מזו - אם משה היה ממציא זאת כשבאו אליו היה מיד קולט את התכנון ואומר שטלית כזו פטורה היא!...

התיקון לקרח פרה אדומה.

אך כיון שמשה קיבל זאת כך משמיים הוא ענה לקרח - בין אם הדבר מוכן ובין אם לא! ומכיוון שקרח לגלג וכתוב "ובני קרח לא מתו", היינו שיתכן שנשאר משהו בספק בליבותיהם של השומעים, לכן באה פרשת פרה אדומה שנבין שטעמי המצוות למעלה משכלנו והבנתנו. "כי לא דרככם דרכי נאום ה'", ולמרות שקרח צדיק היה ("צדיק-ק כתמר-יפר-ח" - ס"ת קרח) לא הצליח להשיג את טעמי המצוות.

טענתו דומה לסיפור הבא: נהג משאית בא לרב ושאל האם הוא צריך לומר פסוקי דזמרה באם גמר את כל ספר התהילים לפני התפילה? חיך הרב וענה לו: אם יבקשו ממך לקחת ולהוביל מכלי דלק, תסכים? בוודאי. ולפני הנסיעה תמלא את מיכל הדלק? ודאי,

אחרת המשאית לא תיסע. אבל המשאית גדושה חביות דלק?! שאל הרב. ענה נהג המשאית: אין קשר ביניהם. ענה הרב: גם אין קשר בין תהלים שקראת לפסוקי דזמרה בתפילה... כן הוא בטעות קרח, אין קשר בין חוט התכלת לטלית כולה...

"זאת חקת התורה אשר ציוה ה' לאמר". (ליקוטים נפלאים)

גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה (רש"י) הרבי ר' מאיר מפרימישלאן מסביר: לפני שמקיימים מצווה בא היצר אל האדם וטוען: מה לך ולמצווה שלפניך, כלום מצווה היא? כלום חובתך היא? וכשמתגבר האדם על היצר ומקיים את המצווה, מתייצב השטן ומכניס גאווה בליבו על שזכה לקיים את המצווה, לכן נצטוונו: זאת חוקת התורה, "גזירה היא מלפני" לפני המצווה שתקיים אותה, "ואין לך רשות להרהר אחריה" שלא תתגאה אחרי שקיימת אותה. ועל דרך זה מפו' בספה"ק "והסר שטן מלפנינו ולאחרינו", לפני המצווה ואחריה.

"זאת חקת התורה" (כ"ק מרן אדמו"ר מבוסטון זצ"ל)

כ"ק מרן אדמו"ר מבוסטון זצ"ל היה רגיל לחזור: 'זאת חקת התורה' הוא שהאדם צריך להבין שגם המשפטים צריכים להיות אצלו בבחינת חק, שכאשר נוהגים רק ע"פ השכל וההיגיון אז יום אחד השכל אומר לעשות כך וביום אחר השכל מבין באופן אחר. ע"כ צריך שגם המשפט יהיה כחק, היינו משום שזהו רצון ה'. וזהו מש"כ 'זאת חקת התורה' שיהודי מקבל את כל התורה כחק

"זאת חקת התורה" (אור החיים)

"זאת חקת התורה", שואלים, למה לא כתוב "זאת חקת הפרה", "ומתרצים, כי בתורה יש מצוות שהשכל מחייב לעשותן, כמו כיבוד אב ואם, שזה ענין הכרת הטוב, או שמירת שבת ויו"ט, שצריך לנוח וזה טוב לגוף, אבל פרה אדומה, אנו לא יודעים טעמה, ואם מקיימים אותה זה מראה על כל התורה שאנו מקיימים אותה לשם ה' ולא לשם הנאה עצמית, לכן כתוב "זאת חקת התורה".

כמה עצוב (אפריון שלמה גיליון 79)

ערכים!

מי לא רוצה לחיות בחברה של ערכים? הרי כל אחד מאתנו שולח את הילד שלו לבית הספר בתקווה שיקנו לו ערכים. כל אחד רוצה לשאוף להקנות לילד שלו את הערכים הכי נשגבים...

אבל מה הם הערכים הללו? כיצד הם נקבעים והיכן?

הרי אנחנו חיים בחברה, וכמו שאומר הרמב"ם, האדם הוא יצור חברתי, וממילא אנחנו מושפעים מהנורמות הסביבתיות, שתלויות במקום מגורנו... ובנוסף אנחנו מושפעים גם מהתקופה בה אנחנו חיים.

לדוגמא: האם לא תרצח זה ערך נשגב? כולם יגידו "ודאי!" אבל תדעו לכם, שאם הייתם חיים לפני 600 שנה בסקנדינביה, שם היו ויקינגים, אם מישהו היה מפריע לכם לישון צהריים, הייתם קמים והורגים אותו... כן! ככה כולם עושים, זאת הייתה הנורמה באותה תקופה ובאותו מקום. האם גם היום בסקנדינביה עורפים את ראשו של המטרד בשנת הצהריים? ודאי שלא, ואני נוטה להאמין שהם לא עושים זאת רק משום שהם נרתעים מן העונש, אלא משום שאולי הם הצליחו להגיע להבנה שערך חיי אדם הוא יותר חשוב מערך שנת הצהריים... זאת אומרת שהערכים הם דבר נתון לשינוי. אין דבר כזה 'ערך' אמת. מה שהיה ערכי אתמול הוא כבר לא ערכי היום.

עוד דוגמא: אם היום ילד לא מעתיק במבחן, או חייל לא 'משלים ציוד', הוא הופך בין רגע למטרת לעג ובוז מצד החברה הסובבת אותו. יתרה מזאת, הוא נחשב ממש למושגע! ולמה? מסכן... בסה"כ הוא לא רוצה לרמות, הוא לא רוצה לגנוב... נכון, אבל היום ככה נוהגים, ואם אתה לא עושה כך, אתה בעצם מחייב אותי, לכן אני חייב לכסות על ה'ערכים' שלי בכך שאני לועג לך.

היום כל אחד יודע, מה שהיה חשוב בשביל סבא שלך, ואפילו בשביל אבא שלך, זה כבר לא חשוב בשבילך. אנחנו מתקדמים... מה שהיה אתמול שייך להיסטוריה, אלו היו דורות מיושנים...

אז מה נעשה? כיצד נדע להגדיר 'ערכים אמתיים'? פשוט מאוד. נושיב אנשים במקום הכי קר בעולם, הכנסת, שם יש 120 מתחת לאפס, והם יחליטו מה ערכי ומה לא... אלא מה הבעיה? שהם מתחלפים. כל שר בסוף הקדנציה שלו הולך או הביתה או לכלא, ובא במקומו עיתונאי חדש עם קפריזות חדשות, ומשנה את ה'ערכים'.

פעם אחת פגש סגן שר החינוך את אחד מגדולי הדור ואמר לו: לא חשבנו שנתדרדר עד כדי כך... לא חלמנו... תראה לאיזה מצב הדור שלנו הגיע, אין דין ואין דין... אמר לו הרב: ומה חשבתם? וכי יוכל אדם לעלות לגג של מגדל שלום, לעמוד על הקצה ולהתכונן לקפוץ, וכששואלים אותו: רגע, אם תקפוץ, נצטרך לגרד אותך עם שפכטל. והוא עונה: אל תדאגו לי, לא שפכטל ולא נעליים, אני מתכוון לעצור בקומה 8. האם האדם הזה יעצור בקומה 8? אתם אמרתם בואו נשליך את הלוח הימני של לוחות הברית, את כל החלק של בין אדם למקום, לא צריך... נישאר רק עם החלק השמאלי של בין אדם לחברו... ומה חשבתם? שלא תתרסקו?! שתעצרו בקומה 8?! אין דבר כזה! כבר אמר איתן האזרחי: רק אין יראת א-לקים במקום הזה והרגוני! בלי שיש דין ודיין, אין כלום! התרסקות!

סיפר לי אדם אחד שהוא ביטל את כל הביטוחים שהיו לו... ביטוח לדירה, ביטוח חיים, את הכל! למה? כי התפרסם שחברות הביטוח עורכות קורס השתלמות ומעסיקות מרצים

שמלמדים את העובדים כיצד לייאש את המבוטח, מלמדים איך למשוך אותו בסחבת וניירת כך שיוותר על התביעה...

אתם שומעים? בן אדם כל החיים משלם להם כסף, המסכן הזה, קרתה לו תאונה, סוף סוף הוא צריך את הכסף הזה, הוא חייב אותו, והם מנסים לייאש אותו, וגם אם לא הצליחו לייאש אותו, הם יגרוו את זה 5 שנים בבית משפט. כך נראית חברה שהערכים שלה קרסו!

אני מחפש דירה כבר זמן מה. הגעתי למתווך שהראה לי דירה, ואמרתי לו שהמחיר יקר לי מדי... הוא אמר לי: אין לך מה לדאוג לגבי המחיר... האדם שמתגורר בדירה הזאת הוא חולה סופני, הוא כבר לא יכול לעלות שתי קומות, ולכן הוא חייב למכור, אתה יכול ללחוץ אותו... הייתי בהלם! וכשעיקמתי לו את הפרצוף בצורה שלא משתמעת לשתי פנים, אז הוא אומר לי: נכון, זה עצוב, אבל אני מדבר אתך עכשיו רק 'ביזנס'...

הבנתם? כשמדובר בכסף הוא מכניס את כל ה'ערכים' שלו לארון, יש לו חליפה של בן אדם (ספק אם בכלל), וחליפה של 'ביזנס מן'... ככה זה היום.

בחברה שכזו, מה הפלא שבאנטרקטיקה הקטנה שלנו, חוק רצחני חדש כבר עבר בקריאה ראשונה, כל אדם יהיה רשאי לחתום על טופס הנותן לרופא רשות להזריק לו רעל ולהרוג אותו... כן, המתת חסד! חסד זה הרי ערך נשגב ביותר...

חבורה של רוצחים.

אם לא התורה הקדושה, שהיא דבר קבוע, שהיא דבר יציב שלא אז 3,000 שנה, אין דבר כזה ערכים... כל השאר בר חלוף!

זאת חוקת התורה, והחוקה לא תהא מוחלפת!

התורה הוא חוקה והתורה היא פקודי ד' ישרים משמחי לב. הוא ישר אין חכמות מה שאין כן כל החוקים שיש בעולם הם מעוותים, ועם תחכומים.

המשאית הישנה והגונחת עלתה בקושי את העליות שאחרי שער הגיא. משה הנהג אחז בהגה הגדול ועקב בדאגה אחר המחוג שהראה את חום המנוע. הדבר האחרון שחסר לו זה שכלי הרכב ייתקע בצד הדרך. כל מה שהוא רצה זה להגיע כבר לירושלים ולפרוק את הסחורה הבלתי חוקית אצל אחד מסוחרי השוק השחור, לקבל את מעט הכסף שמגיע לו תמורת ההברחה ולחזור הביתה בשלום. אבל אז, לחרדתו הרבה של משה, הגיח מאחורי משאיתו ג'יפ של המשטרה הבריטית ובה שני חיילים. הבריטים הורו למשה לעצור מיד, ואחד החיילים קפץ מהג'יפ וטיפס אל ארגז המשאית. 'יש פה בצלים', הודיע החייל לקצין שנותר בג'יפ. הוא בדק את הכיתוב על הארגזים ואמר שמקור הסחורה הוא ממצרים. 'יש לך ניירות? תעודת משלוח של הסחורה?' שאל הקצין את משה. למשה כמובן לא היו שום ניירות, ועד מהרה הוא מצא את עצמו בבית המעצר הבריטי בעוון הברחת תוצרת חקלאית. לאחר כמה ימים שוחרר משה בערבות עד למשפטו שאמור היה להתקיים חודש

לאחר מכן. עוד לפני שחזר הביתה, הלך משה, למשרדו של עורך הדין יגאל לוי, ידידו משכבר הימים. 'מה מביא אותך אלי?' שמח עורך הדין לקראת חברו, אך הבין מיד לפי מראה פניו שהסיבות אינן משמחות. 'הברחת בצל ממצרים?' התפלא עורך הדין לאחר ששמע את החדשות מפי משה, 'אתה יודע שהבריטים מאוד מחמירים בימים אלו על עבירות כאלו. אני כמובן אייצג אותך במשפט, אבל דע לך שאתה בבעיה גדולה מאוד'.

חודש חלף, וביום המיועד התייצבו משה ובני משפחתו המודאגים באולם המשפט, כשהם מתפללים ומקווים לטוב. פניו של עורך הדין יגאל לוי לא בישרו טוב. במשך כל הימים האחרונים הוא ניסה למצוא תקדימים משפטיים שיעזרו להמתיק את גזר הדין, אך לא מצא. הכול נתון עכשיו לרחמיו של השופט הבריטי הקשוח והקפדן. השופט נכנס לאולם, התובע התייצב על מקומו, השופט נתן אות לתובע, והלה החל להסביר את חומרת מעשיו של הנאשם וביקש למצות את הדין ולגזור עליו לא פחות מעשר שנות מאסר. עתה נתן השופט את רשות הדיבור לפרקליט הנאשם. להפתעת כל הנוכחים, יגאל לוי ביקש להעלות את מרשו לדוכן העדים. 'ספר בבקשה לבית המשפט כיצד הברחת את הבצל ממצרים', ביקש עורך הדין. משה וכל בני משפחתו וידידיו חשבו שעורך הדין השתגע. במקום לבקש את רחמי בית המשפט, הוא עושה את העבודה עבור התביעה ומחזק את אשמתו של הנאשם! אבל יגאל לוי התעקש ודרש 'תאר את הדרך, באלו כבישים עברת, באלו דרכים נסעת, שחזר בבקשה בפרוטרוט את המסלול שעברת ממצרים ועד לירושלים'.

כאשר משה סיים את עדותו, פנה עורך הדין אל השופט 'ברשות כבודו, אבקש לשמוע את נוסח החוק שבעטיו מרשי מואשם'. 'בקשתך תתמלא מיד', השיב השופט ורמז לספרן בית המשפט שפתח ספר עב כרס והחל להקריא את נוסח החוק 'אין להעביר ירקות, פירות או כל דבר מאכל אל תוך המדינה, לא בדרך הים ולא בדרך האוויר'. תדהמה נפלה באולם. השופט דפק בפטישו והודיע כי הנאשם זכאי מכל אשמה. רק עורך הדין יגאל לוי חיך לעצמו בסיפוק. ספרי החוקים של המדינות השונות, נתונים כל הזמן לשינויים ולעדכונים על פי ההתפתחות וההתקדמות של האנושות. אולם המחוקקים, ככל שיהיו חכמים ומלומדים, אינם מסוגלים להעלות בדעתם את כל האופציות והאפשרויות. פרקליטים ממולחים מנצלים פרצות אלו בחוק כדי לזכות נאשמים, אך בחוקי התורה שנכתבו ונקבעו על ידי בורא עולם, אין פרצות ואין דברים 'שלא חשבו עליהם מראש'.

בפרשת השבוע אנו קוראים על מצוות פרה אדומה שחז"ל אומרים שטעמה נסתר מעינינו, ויש לקיימה כגזירה שאין לערער אחריה. הדבר הזה בא ללמדנו ולהזכיר לנו שגם במצוות אחרות, שנדמה לנו שאנו מבינים את טעמיהן ואת סיבותיהן, יש טעמים רבים אחרים הנסתרים מעינינו, ועלינו לקיימן בלי חשבונות והרהורים מתוך שמחה על הזכות וההזדמנות לשמוע בקול הקב"ה ולקיים את מצוותיו.

חנוך לנער על פי דרכו (הרב יוסף זילברפרב)

פרשת השבוע היא למעשה המשך הפרשיות הקודמות: מרגלים וקורח מכאן ומי מריבה מכאן, והתוצאות כמעט דומות: שם נחרב הדור ופני הדור, וכאן נחרבו מנהיגי הדור משה ואהרן. גם במחלוקת קורח וגם במי מריבה ידם של ליצני הדור הייתה במעל. על ליצנות הדור של מי מריבה מספרים חז"ל: היו משה ואהרן מהלכים וכל ישראל אחריהם, והיו ישראל רואים אבן והיו עומדים ומקיפים אותה, והיו הקרבים אומרים: אין אתם יודעים שבן עמרם רועה של יתרו היה ורועים פקחים במים, והוא מבקש למשכנו למקום שיש בו מים ולומר לנו: הרי הוצאתי לכם מים – ולהטעות אותנו, אילו כן, יוציא לנו מן האבן הזו. והקדוש ברוך הוא כך צוהו: מכל סלע שרוצים – הוציא להם מים. ומשה הפך פניו, סבור שישראל אחריו, והם היו עושים כתות כתות על האבנים. אמר להם בואו עמי שאוציא לכם מים. אמרו לו: מזה אנו מבקשים, אם מן הסלע הזה אי אתה מוציא, אף מן אבן אחרת אין אנו מבקשים – ונתכרכמו פניו כנגדם ונשבע שאינו מוציא להם מים אלא מאותה שהוא מבקש. "וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים" – הכה פעם אחת, התחיל הסלע נוטף מים מועטים טיפין טיפין. אמרו לו: בן עמרם, המים הללו ליונקי שדים או לגמולי חלב? מיד הקפיד כנגדם והכה פעמיים ויצאו מים רבים ושטפו כל מה שהיה נתון כנגדם.

ועוד מובא במדרש במקום אחר: כיון שמתה מרים ומשה ואהרן עסוקים בה, וישראל מבקשים מים ואין מוצאין, מיד נתכנסו עליהם. כיון שראו אותם באים, אמר משה לאהרן: תאמר מהו כינוס זה? אמר לו אהרן: לא בני אברהם, יצחק ויעקב הם, גומלי חסדים בני גומלי חסדים. אמר לו משה: אי אתה יודע להפריש בין כינוס לכינוס? אין זה כינוס של תקנה אלא של קלקלה, שאילו היה כינוס של תקנה היו צריכים להיות בראשם שרי אלפים ושרי מאות וכו', ואתה אומר לגמול חסד הם באים? מיד הטיחו שנאמר: "וירב העם עם משה". כיון שראה משה ואהרן פניהם זעומות, ברחו להם לאהל מועד. והסוף ידוע: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן ... לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

"קשה היא הליצנות שתחילתה יסורין וסופה כליה". וכלפי מי התלוצצו? כלפי משה ואהרן. משה שהקריב נפשו למען קיומה של האומה וטובתה, ואהרן הכהן שהקריב את עצמו למען השכנת השלום וביסוסו בתוך בית ישראל. אוי לדור מליצנים המתנקשים קשות במנהיגי ישראל בכל דור ודור החל מאברהם אבינו שליצני הדור אמרו מאבימלך נתעברה שרה ועד ימינו, וככל שהדור יותר ריק מתורה ומצוות, מספר הליצנים הוא יותר גדול כביאורו של רש"י במסכת קידושין: וזה שאינו באחד מאלו, לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, במה יתעסק אם לא בליצנות.

מפרשי התורה מתלבטים להסביר את החטא והיקפו ביחס לגודל העונש. כמו כן מקשים הלא בעת שיצאו ישראל ממצרים והגיעו לרפידיים ולא היה בנמצא מים, רבו עם משה, "ויצעק משה אל ה' ... מה אעשה לעם הזה", ותשובת ה': "קח אתך מזקני ישראל ומטך ... והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם". הווה אומר שההכאה כשלעצמה אין

בה משום חטא כה גדול, ומדוע העונש הוא כה גדול – "לכן לא תביאו את העם הזה", וכו'!?

טובי המחנכים מתלבטים בבעיית חינוך הילד והנוער כיצד לעשותו לבן אדם מתאים, טוב ורצוי לחברה ולציבור. שתי שיטות קיימות בחינוך: שיטה אחת האומרת כי בלב הילד פנימה גנוזים כוחות טובים, פוריים וצריכים לעשות הכל כדי לעורר את הכוחות הנרדמים של הילד ולהוציאם לאור. דבר זה ניתן על ידי הדרכה מתאימה והבלטת הדברים החיוביים שבחברה ולהצביע על השליליים ותוצאותיהם. כל זה צריך להיעשות בדרכי נועם, בחינוך והסברה ולא במקל ורצועה שהם אמנם מפחידים את הילד אך אינם מחנכים. פחד והטלת מרות מביאים לפעמים תוצאות הפוכות ומרחיקות לכת. מאידך ישנה שיטה האומרת שאמנם קיימים כוחות פוריים בנפש הילד, אך יצר לב האדם רע מנעוריו וכבר בשנותיו הראשונות רואים אצל הילד את יצר ההשתלטות וההתרברבות וכדי להתגבר על יצרים חזקים אלה אין לסמוך על החינוך וההסברה בלבד, אלא יש צורך בכח ההרתעה – המקל והרצועה וכדברי שלמה המלך במשלי: "חושך שבטו שונא בנו", וכדברי המדרש שכל המונע בנו מהמלקות, סוף בא לתרבות רעה ושנאהו.

למדים אנו שלכל שיטה לקויים ופגמים, אולם ברור שאפילו הגורסים שיש להשתמש במקל ורצועה מודים שלא תמיד מותר ואפשר לנקוט באמצעים אלו. שיטה זו כוחה יפה כל עוד הילד קטן ואינו מבין שפה אחרת מאשר שפת המקל, אולם כשהילד הולך ומתבגר צריך לחנכו בדרכי נועם והסברה ואם משתמשים אז במקל חובלים מביאים לכל מיני תוצאות המתנקמות בהורים עצמם.

בצאת ישראל ממצרים היו בני ישראל בחינת ילדים וכבר התחיל להתבלט נגע הפלגנות ודברי הריבות, אז עדיין הייתה אפשרות להשתמש בשיטה של "והכית בצור", אולם משהתבגר העם אחרי ארבעים שנות נדידה במדבר והיה עומד על סף הכניסה לארץ כשהמשימה העומדת לפניו היא לכבוש, לנחול ולהנחיל את הארץ, דורשת התקופה – "ודברתם אל הסלע" – לדבר ללא הרף עד שיצליחו להוציא את מימיו, וכשמחליפים את היוצרות, הרי זה מתנקם במחנך ובמתחנך, ולכן המסקנה היא: "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

גם בדורנו קיימת עדיין אבן גדולה על פי הבאר המעכבת את המים המסמלים תורה וחכמה, שפע ברכה והצלחה. אין עצה אלא לדבר אל הסלע, להשפיע ולחנך ומאמינים אנו שבסופו של דבר "ונתן את מימיו".

הרבה מעבר לארבע על ארבע (גד שכטמן)

"מי כתב תרגיל בחשבון ולא פתר אותו?", ליהג השיכור ברחוב החשוך כשראה מולו רכב ארבע על ארבע. ברוך אומר ועושה - נטל השיכור מסמר שמצא וחרט על דופן הרכב ליד המספרים: $4 \times 4 = 16$.

חריטה מכוערת על רכבו החדש לא עשתה לבעל הרכב טוב בעיניים. בלית ברירה נטל את הרכב לפחחות וצביעה, כשבליבו מקווה הוא שלא יישנה המקרה שוב. אך למחרת בלילה עבר השיכור שוב, שם גילה שהפתרון איננו.

על מנת למנוע עוול מנוסעי הכבישים בארץ, חרט השיכור שוב את הפתרון והפליג לדרכו. בעל הרכב קלט שזה לא עסק, לקח את הרכב לפחחות וצביעה, ואף הזמין סט מדבקות היוצרות את התרגיל $4 \times 4 = 16$.

בלילה עבר השיכור לביקורת. כשראה שהתרגיל הנכון מתנוסס על דופן הרכב, חרט לידו 'וי'...

דיני פרה אדומה הפותחים את פרשתנו מתחילים במילים: "זאת חוקת התורה", 'חוק' פירושו, דבר שטעמו לא פורש בכתוב. ה'אור החיים' הקדוש שואל מיד: לקרוא לדיני פרה אדומה "חוקת התורה" זה לא מדויק. צריך היה לכתוב 'זאת חוקת הפרה', 'זאת חוקת הטהרה', אבל "חוקת התורה"?!?

טרם שנכתוב את תירוצו המחכים, נקדים בסיפור יהודי: "האם יום חג היום שכל חנויות העיר סגורות?", תמה הכפרי שהגיע לעיר הגדולה. לרגע חשש שמא חילל שבת או חג, אך כשנכנס לבית הכנסת גילה שלא חג יש כאן, אלא יום אָ בְּ ל. הכומר המקומי החליט להתווכח עם היהודים בענייני אמונה והראשון שיאמר את המילים "לא יודע" ישליכוהו לנהר.

מששמע זאת הכפרי ניגש לרב העיר: "ברצוני ללכת להתווכח עם אותו כומר". הרב פקפק ביכולתו לנצח, אולם הכפרי לא ויתר: "אני נוטל זאת על אחריותי, במקרה הגרוע ביותר, אני זה שיהרג". הרב נד לו בראשו. הכומר צחק כשראה כפרי נבער מתקרב לוויכוח עמו, ביהירותו העניק לו הכומר את השאלה הראשונה. והכפרי שאל: "מה פירוש המילים 'ואנכי לא ידעתי'?" הכומר, בלי לחשוב, ירה: "אני לא יודע". הדרך למי הנהר הייתה קצרה מאוד.

בשכונת היהודים גברו השמחה והצהלה, והרב שאל את הכפרי: "איך עלה בראשך רעיון כזה לשאול את הכומר שאלה מכשילה?". הכפרי ענה בתמימות: "כשקראתי בחומש מילים אלו, לא הבנתי את פשרן. הסתכלתי בתרגום אונקלוס וראיתי שאינו יודע, פניתי לעיין ברש"י וגם הוא אומר שאינו יודע. ואם הם לא יודעים, אז הגוי ידע?!..."

הקדמה נוספת: תורתנו הקדושה מכילה רבדים אין ספור. אך לחלוקה המינימאלית ביותר אני קורא - "ארבע על ארבע". קרי: פשט, רמז, דרש וסוד. כשכל אחד מרבדים אלה מכיל בתוכו את כל האחרים [לדוגמה: פשט שבפשט, רמז שבפשט... פשט שברמז, רמז שברמז... וכן הלאה].

ועתה לתירוצו של רבי חיים בן עטר: מצוות התורה מתחלקות לשתי קטגוריות: 'מצוות שכליות' - המחייבות אותנו לקיימן בשל השכל הישר (כיבוד הורים, לא לגנוב ולרצוח), ו'מצוות שמעיות' - המחייבות אותנו לקיימן כי טעמן מסביר את סיבת הקיום (שביתה בשבת כי ביום זה נח הבורא, חגיגת החגים שצוינו בתורה לזכר המאורע שקרה בהם).

אם כן, נמצא שכמעט כל מצוות התורה טעמן בצידן, בין אם מבינים אנו מעצמנו את ההיגיון שבהן, ובין אם זקוקים אנו להסבר הא-לוקי מדוע לקיימן. אך מצוות פרה אדומה שטעמה לא נתגלה לנו - אות וסימן היא לכל שאר מצוות התורה שאותן אנו מקיימים. לאמור: לא בשל העובדה שקיבלנו טעם וסיבה לקיום המצווה אנו שומרים עליה באדיקות, אלא בשל העובדה שנצטוונו עליה מפי בורא העולם.

מצוות פרה אדומה המוגדרת כ"זאת חוקת התורה", מבהירה לנו שכפי שמצווה זו היא חוק ללא נתינת טעם וסברא, כך גם טעמי שאר המצוות הם רק כדי ל"הטעים" לנו את המצווה. אין זה טעמן העיקרי.

גדולי ישראל המנווטים בים הגועש של צוק העיתים את קהילות ישראל ביד אמונה, מתקנים תקנות שונות לפי מצב הדור. לעיתים הוראתם אינה ברורה לנו, אך זאת צריכים לדעת: חובתנו לקיים את דבריהם בלי להרהר אחר הסיבה שהניעה אותם לתקן את התקנה. לעיתים השיטה של "אני עושה ולא יודע למה", היא המעולה ביותר. כי, להבדיל מליוני הבדלות, כפי שבצבא מפקד לא יסביר לפקודו את הסיבה להוראתו, גם הוראות גדולי ישראל הם בגדר: "זאת חוקת התורה" - המצב היחיד שבו תוכל התורה להמשיך לעבור מדור לדור ללא שינוי.

זאת חקת התורה (יט, א) (באר משה)

חוקה מלשון חקיקה, כי התורה, חייבת להיות חקוקה בלב האדם.

זאת חקת התורה (יט, א) (דברי בינה)

'חוקת' מלשון מזון כמ"ש ואכלו את לחם חוקם (בראשית מז, כב). וזהו 'זאת חוקת' - מזון הנפש היא התורה.

זאת חקת התורה וגו' אשר לא עלה עליה עול (יט, א) (משמרת איתמר)

זאת חוקת התורה - כל המקבל עליו עול תורה, אשר לא עלה עליה עול - מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

זאת חקת התורה (יט,ב)

הרב משה פולאק בספרו "וידבר משה" כתב, כי הפסוק שבתחילת פרשתנו - "זאת חקת התורה" הוא המשך ישיר לאמור בסוף הפרשה הקודמת בעניין התרומות והמעשרות הניתנים לכוהנים וללויים. וזאת על פי דברי ה"חתם סופר" בפרשת בהעלותך, שפרש בדרך רמז את הפסוק: "וזה מעשה המנרה מקשה זהב עד ירכה עד פרח מקשה היא, כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנרה": "וזה מעשה המנרה" כלומר, כך היא דרכה של תורה [הנקראת "אור" והמנורה רומזת אליה, כידוע], "מקשה זהב" - קשה מאד לבוא לידי זהב ורכוש. ולא זו בלבד אלא שלפעמים אין ללומד התורה אפילו לחם לאכול. וזהו "כמראה אשר הראה ה' את משה" - בהר - כשם שבהיות משה רבנו בהר, לחם לא אכל ומים לא שתה, כן בבחינה זו "עשה את המנורה" - את התלמיד חכם, שיצטרך ללמד תורה מתוך הדחק. רק כך זוכים לתורה, כמו שאמרו חז"ל: "כל העולם נזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת". עד כאן דבריו הנפלאים של ה"חתם סופר".

והנה, מי יבוא בסוד ה' לדעת מדוע כך קבע, שלמוד התורה יעשה דווקא מתוך הדחק, אמנם ישנם כמה טעמים גלויים, ואחד מהם, כי רצה הקב"ה לזכות את כל ישראל שיהא להם חלק בתורה, על כן הנהיג עולמו שלומדי תורה יזדקקו לנדבת ידם של המוני בית ישראל. זהו, אפוא, הקשר שבין סוף הפרשה הקודמת לתחילת פרשתנו: שם מדובר על מתנות הלויים שאין להם חלק ונחלה, ובני ישראל הם אלו שצריכים להחזיקם על ידי נתינת המעשרות, ועל זה באה התורה ואומרת: "זאת חקת התורה" - "דא גזרת אוריתא", כך גדל תלמיד חכם. אין ברירה, עליו לקבל מאחרים!

סיפר רבי חיים גרינמן שליט"א: פעם בהיותו אברך צעיר, היה דחוק מאד בפרנסה, ובאותם ימים הגיע אליו יהודי ובקש לעשות עמו עסקה של "יששכר וזבולון", וכיון שלדעת חלק מהפוסקים בהסכם כזה השכר על למוד התורה מתחלק בשווה - חצי ליששכר וחצי לזבולון, חשש לחתם על הסכם זה כי היה חבל לו על חצי משכר לימוד תורתו. מאידך גיסא, ללא הסכם זה - לא יתאפשר בידו ללמוד כלל. נגש אפוא אל ה"חזון איש" והציע בפניו את ספקו. נענה ה"חזון איש" ואמר, כי גם ויתור על חצי מהשכר נחשב כמסירות נפש ללמוד התורה, ועליו לעשות זאת!

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יט,ב) (הרב צ. מנדלסון)

בספר לפיד האש מובא: סיפר אחד מן השרידים רבי אברהם יעקב קיש ז"ל שהגיע פעם בהיותו שרוי במחנה המוות למחיצת הרה"ק בעל השפע חיים מצאנז זי"ע ושמע מפיו דבר תורה. הרבי לא דיבר מענינא דיומא ומהמצב הקשה בו הם שרויים, אלא מעניני... קניין התורה.

הוא תמך יסודותיו בפסוק מפרשת השבוע "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר", והזכיר את הדיוק הידוע שהובא במפרשים, מפני מה הכתוב אינו אומר "זאת חוקת הפרה"

כפי שמתבקש מעניינה של הפרשה? אלא, הסביר, שחבוי פה רמז לג' דברים המועילים לזכירת הלימוד:

א. שיחזור על פרקו מאה פעמים ואחד.

ב. שיצייר שם הוי"ה מול עיניו בשעת הלימוד, כמובא בספרים הקדושים בשם האריז"ל.

ג. שילמד בקול רם וישמיע לאוזניו.

וזה שהכתוב מלמדנו: "זאת חוקת התורה" זא"ת נוטריקון זכור אל תשכח. "אשר צו"ה" בגימטריא ק"א, היינו שתשנה פרקך מאה פעמים ואחד. "ה" תצייר שם הוי"ה מול עיניך. "לאמור" שתגיד בפה ובקול. ואם שלוש אלה תעשה לך לא תשכח את תלמודך!...

וכבר מסופר על הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע שנכנס אליו פעם בחור לקבל ברכה, ובין הדברים שאלו הרבי: אם הוא לומד ומה הוא לומד, משהשיב ונקט לו את המסכתא שהוא עוסק בה, שאלו הרבי: האם הוא גם רגיל לחזור על תלמודו, ענה לו הבחור: לא! אני סומך על זכרוני החזק ולכן הנני משקיע בלימוד. נענה אליו הרבי ואמר: "בני יקירי, הלומד ואינו חוזר הוא גרוע יותר ממי שאינו לומד כל עיקר. והוא דבר פלא, כי היצה"ר מניח לאדם שילמד אבל אינו נותן לו לחזור על תלמודו, כי הוא יודע שבחזרה תלוי הכל!" ומה הנך חושב המשך הרבי ואמר: מה הטעם שעם ישראל נוהג מנהג ישראל תורה שביום טוב של 'שמחת תורה' נוהגים לחזור פעמים הרבה על החלק הראשון שבפרשת "וזאת הברכה", אלא ללמדניו שעיקר לימוד התורה היא "החזרה", לחזור עוד פעם ועוד פעם...

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יט, ב)

ומעשה נורא מסופר על הגה"ק בעל החתם סופר זי"ע שמראה לנו בפועל איך מתקיימת דברי הגמרא הנ"ל: בסוף ימיו של החתם סופר זי"ע שלח מכתב לתלמידו הגה"ק רבי מנחם כץ זי"ע שיבוא אליו בדחיפות, ונסע התלמיד מיד. כשהגיע לפרשבורג מקום משכנו של החתם סופר, ניסו תלמידיו של החתם סופר למנוע ממנו להיכנס, היות והוא היה כהן, וידעו שמצב רבם אנוש וקרוב מאד ליציאת נשמה ר"ל, ברם היות ורבו קרא לו – נכנס. כשראהו החת"ס, נתמלא שמחה, ואמר לו: מנחם, האם זוכר אתה את החידוש שאמרתי לך לפני עשרות שנים בסוף מסכת סוטה? ענה ואמר, כן זוכר אני. ביקשו החת"ס שיחזור על הדברים, וחזר על כל דברי החת"ס שאמר אז. צהבו פני החת"ס ואמר: ב"ה חזרתי על כל חידושי שחידשתי בחיי, וכמו שכתבו חז"ל: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, אולם חידוש זה לא היה זכור לי, וב"ה שהזכרתני. ואז רמז לו בידו הק' למהר ולצאת כיון שהגיע יציאת נשמה, ועלתה נשמתו הטהורה לגנזי מרומים ותלמודו בידו ...

כן מסופר על הגה"ק מטשעבין זי"ע שבאחד הלילות בתקופה האחרונה לחייו, פנה למשמשו ואמר: האם תוכל להביא לי שו"ת נודע ביהודה חלק יו"ד, ברצוני לעיין שם

בתשובה בהל' טריפות. בבוקר סיפר המשמש לחתנו של הגאון, שבלילה ביקש הרב את הספר נודע ביהודה. הלך חתנו ה"ה הגאון רבי ברוך שמעון שניארסון ז"ע לבית חותנו ושאלו: איזו שאלה בהלכות טריפות הייתה לפניו באמצע הלילה? השיבו הגאון, אני כבר מתכוון לדרך... כשמגיעים למעלה צריכים להיבחן על מה שלומדים פה, לכן אני חוזר למבחן. חזרתי לעצמי את הנודע ביהודה, ובתשובה פלונית שכחתי משהו, לכן הוצרכתי לעיין בה...

למדים כאן כמה דברים: ראשית, למרות שהגאונים האלו כל ימיהם בתורה ובוודאי שחזרו גם על תורתם שלהם ובכל זאת היו עוד צריכים חזרה. דבר נוסף, החזרה מועילה גם לאחר מאה ועשרים שיידע מה להשיב ומה לומר מהתורה שלמד הוא בעצמו בזה העולם.

זאת חקת התורה (יט,ב) (אוהב תורה)

התורה נקראת "חק", וגם הבריאה, השמים והארץ, נקראים "חק", כמו שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת" (ירמיהו לג, כה). ללמדנו - אומר בעל ה"אשיב אברהם" - שהתורה היא חק בדיוק כמו השמים והארץ, וכשם שמבינים שהשמים והארץ אינם משתנים לעולם, וגם בשנות האלפים יישארו כשהיו - כך גם התורה לא תשתנה מחמת הזמנים, ואי אפשר להתיר אסורים בטענה ש"הזמנים השתנו...".

היה פעם סוחר שנסע עם עגלון ליריד. הסוחר הודיע מראש לעגלון שהוא חייב להגיע ליריד בזמן, בלי להתחשב בשום אילוצים, ואם יאחר - לא ישלם לו פרוטה בשכרו. היה זה בחדש טבת, השלג נערם, גלגלי העגלה נשברו, ואחרי עיכובים רבים הגיעו סוף סוף למחוז חפצם, יומיים לאחר סיום היריד... אמר הסוחר לעגלון: "אינני משלם שכרך!" כעס העגלון, ובין השנים התפתח דין ודברים, עד שלבסוף נגשו לרב שיפסוק ביניהם. שאל הרב את העגלון: "האם זה נכון שהסוחר התנה את התנאי מראש?" ענה לו: "כן". - "אפילו אם יהיה אונס?" - "כן". - "אם כך, על פי תורה הוא אינו חייב לשלם לך?" שאל העגלון: "באיזה חודש נתנה התורה?" - "בחודש סיון". - "נו בטח, בקיץ, לכן הדין עם הסוחר, אך אם התורה הייתה ניתנת בתקופת החרף, בטבת, כשהשלגים נערמים בדרכים והעיכובים מרבים, הדין היה אחרת..." זה ההיגיון העומד מאחורי הטענה שהתורה "השתנתה". אבל אדם צריך לדעת שלא התורה משועבדת אליו או לזמן, אלא הבריאה כלה משועבדת לתורה הקדושה.

"ויקחו אליך פרה אדומה תמימה" (פניני בית לוי גליון 286)

הנה, מצות פרה אדומה היא חק, כלומר מצוה שלא נתבאר טעמה, ואין אדם שיכול להשיג טעמה על אמיתתה, אך בכל זאת יש כאן גרגיר של טעם ומשל למצות הטהרה.

ובכן, בספר המוסר והדעת כתב שיש כאן לימוד דרך בעבודת ה'. ידוע שעם ישראל זכו לקבל את התורה על ידי שהקדימו נעשה לנשמע. עניינם של הכתרים, לעשות את

הדברים כמאמרם וכנתינתם ללא חשבונות. אמנם, במעשה העגל נפלו ממדרגתם, עד שהיה משה רבנו צריך לשבור את הלוחות, וכשמשה רבנו בושש להגיע, לא הלכו לשאול את אהרן הכהן מה לעשות, אלא עשו על דעת עצמם מה שחשבו שנכון לעשות. לפיכך היה צורך בתשובת המשקל.

בפרה אדומה יש מצוה ללא טעם, כל חסרון הטעם במצווה זו, מטרתו להשיב את האמונה התמימה, כמו שכתב רש"י ברמז פרה אדומה "תמימה", על שם ישראל שהיו תמימים, ונעשו ע"י העגל בעלי מומים, תבוא פרה אדומה תמימה ותכפר עליהם ויחזרו לתומתם. רש"י הקדוש מלמדנו חומר העוון כאשר אדם עושה דברים על דעת עצמו, שהרי הוא נהפך לבעל מום, ורק כששב לאמונה תמימה זוכה לשלמות.

מסופר על אישה שחלתה במחלה קשה, והרופא המקומי הפנה אותה לפרופסור ידוע בעיר הבירה. באה לרב העיירה וביקשה ממנו כי יתפלל עליה ויברכה. התעניין הרב במצבה ונענה כך: "הנה, יש לך הפניה לרופא, וה' יעזור שתהיה לך רפואה על ידו". לא הרפתה האישה ואמרה: "אך מה יהיה עד שאגיע לרופא ואני סובלת?". השיבה הרב: "מברך אני אותך שתהיי בריאה עד שתגיעי לרופא". לשמע הדברים, אורו עיניה של האישה, כעת יש בידה הבטחה מהרב שתהיה בריאה עד שתגיע לרופא, אם כן מדוע ללכת אליו. נשארה אפוא בביתה וברכתו של הרב פעלה ישועות ללא צורך ברופאים ורפואות, וכל חייה נשארה בריאה בזכות אמונתה התמימה בקב"ה ובחכמי ישראל.

אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול, ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה (יט, ב-ג) (הרב ש. מנדל)

סח המגיד הרה"ק בעל העבודת ישראל מקוז'ניץ זי"ע: לימוד גדול בעבודת ה' יש ללמוד מכאן! "אשר אין בה מום" אדם שרואה את עצמו כאילו הגיע כבר לשלימות ואין בו שום פגימה ומגרעת, אין בו מום כלל, הרי זה סימן מובהק "אשר לא עלה עליה עול" - אשר לא עליו עדיין עול מלכות שמים! ואדם כזה צריך להתקרב אל צדיקי הדור "ונתתם אותה אל אלעזר הכהן", ויוכיחו לו שעדיין הוא שרוי "מחוץ למחנה" ועוד לא התחיל בעבודת ה' מאומה...

ועל משקל זה פירש הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זי"ע באופן מופלא את הגמרא (ברכות יז). "מרגלא בפומיה דרב, לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, ונהנין מזיו השכינה". ואמר הרה"ק מסדיגורא זי"ע: יודעים אתם באיזה זכות יזכו הצדיקים לשבת עם אותם "עטרותיהם"? בזכות "בראשיהם" משום שכל ימי חייהם, החזיקו את עצמם, שהם בראשית העבודה. עדיין לא השיגו מאומה. מתוך כך, עמלו ללא הרף, ללא ליאות, להשיג השגות גבוהות ביותר. על ידי זה, יצרו לעצמם את ה"עטרות" הנשגבות!...

ובכך, יש להביא כאן גם את אמרתו של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע על הנאמר (יוצר לפרש פרה) "לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קדוש". דהפשט הפשוט הוא:

שההפכים בעניין הפרה, שהיא מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, אינם על פי השכל, אלא באומר קדוש על פי גזירת מאמרו של הקב"ה. אבל הרה"ק מרוז"ן הסביר: "לטהר טמאים" כלומר, השי"ת מטהר את אלה שחושבים עצמם לטמאים, שמכירים בחטאותיהם ומודים ומתוודים עליהם ויודעים כי עדיין להם עבודה רבה, "ולטמא טהורים" אבל מתעב את הטהורים ב"אומר קדוש" אלו שאומרים על עצמם שהם קדושים אשר אין בהם מום...

"ונתתם אותה אל אלעזר הכהן" (ברינה יקצורו עלון 158)

וכך גם התורה צריכה בלימוד לעזר א-לוקי. כי בלי הקב"ה, בלי סייעתא דשמיא - אין התורה מתקיימת, אי אפשר לדעת אפילו דף גמרא אחד!

בספר "ומתוק האור" מובא מעשה שסיפר המגיד הגאון רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל: היה 'מגיד שיעור' אחד שהיה מוסר שיעור מידי ערב בעיר הרצליה. והיה שם גוי אחד שרצה להתגייר, ובינתיים השתתף שם באותו שיעור. התמיד לבוא מידי ערב לשיעור, האזין ולא הבין כלום.

אותו גוי היה אדם משכיל מאוד, במקצועו פרופסור למתמטיקה, וכאן הוא לא הבין מאומה, זאת בשעה שלידו ישבו בחורים צעירים שהבינו הכל. אחרי כמה זמן שראה שאינו מצליח כלל לקלוט את השיעור, פנה אל מגיד השיעור ושאלו: "אמור לי, כיצד אתגייר אם כעת אני מנסה ללמוד ואיני מצליח"? מגיד השיעור לא ידע מה להשיב לו. הציע לו הצעה ואמר: "בוא ואקח אותך להגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א ונראה מה יאמר..."

באו לרבי חיים וסיפרו לו את הסיפור. אמר רבי חיים: "ברור, אין לו מלמד...". אמר מגיד השיעור: "אני המלמד"! "לא", חייך רבי חיים, "אנו מברכים: "ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל". דהיינו, הקב"ה הוא המלמד, אבל הוא מלמד תורה רק "לעמו ישראל". כעת הוא עדיין גוי ואין לו מלמד. לכשיתגייר - יהיה לו מלמד!"

והרי כבר כתבנו בעבר, שדוד המלך ע"ה כתב (תהלים קמו, יט-כ): "מִגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בְּלִי יִדְעוּם הַלְלוּ-ה'. על דרך הרמז נפרש כך, "ומשפטים בלי ידעום" - אומות העולם אינן יכולות להבין את תורתנו הקדושה הרי כך נאמר במפורש. במילה "בל" רמוז דבר נוסף: האות הראשונה בתורה היא האות ב' (במילה בראשית), והאות האחרונה שבתורה היא ל' (ישראל). דהיינו, כל עוד אותו גוי לא מל את עצמו והתגייר כהלכה אין הוא יכול להבין את כל התורה הקדושה.

אני מבין אותך מצוין (הרב יחזקאל שובקאס)

"לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קדוש". "פרשת פרה אדומה חוקה היא, ובכל זאת נמצאו בה רמזים רבים. מה התורה הקדושה ביקשה, אם כן, לרמז לנו בהלכה יוצאת דופן ומפליאה זו ?

גדליה התעוררר בבהלה. אפילו מתוך שינה קלט את מה שאירע. קרני השמש אשר חדרו מבעד לחרכי התריס, העידו כמאה עדים שהשעה שש כבר עברה. כאשר יביט בשעונו, יגלה שהשעה שמונה גם חלפה. ואז החלה המסכת הארוכה של הייסורים העצמיים. 'מדוע זה קורה לי פעם אחר פעם? האם באמת אין לי סיכוי יותר?' לאחר מחצית השעה שבה שכב במיטה ולא הפסיק לייסר עצמו, יצא מן המיטה והתחיל את סדר יומו, שכלל תפילת שחרית והרבה שעות בטלה.

עד אתמול בלילה היה כל כך מאושר. היה לו ברור שהפעם זה הולך להצליח בס"ד. כבר שנתיים וחצי הוא מחפש לעצמו עבודה מתאימה, כדי לפרנס את המשפחה שהלכה וגדלה. במשך הזמן ניסה כל מיני עבודות פה ושם, אך לא היה מרוצה. בינתיים, המצב בבית זועק. לאחרונה הוצעה לו משרת שוחט. ההצעה קסמה לו, מפני שבצעירותו נמשך למקצוע זה. כבר אז למד את ההלכות ועמד בכור המבחן בהצלחה מרובה. דיברו אתו על משמרת אשר מתחילה בשבע בבוקר לאחר תפילת שחרית ונמשכת עד הצהריים. עבודה נוח יחסית, אשר משאירה מספיק זמן ללימוד התורה וגם זמן איכות עבור המשפחה. המשכורת גם היא התאימה לצרכיו. גדליה התקבל לראיון אצל מנהל המשחטה, והלה התרשם ממנו באופן חיובי. בסוף הריאיון אמר לו המנהל: "אצלנו מקפידים מאוד להופיע בזמן לעבודה, האם אתה יכול להתחייב להיות כאן כל בוקר בשעה שבע לאחר תפילת שחרית?" המנהל הישיר מבט בוחן, כדי לפענח את תגובתו. על פי השאלה שיער גדליה שבידי המנהל יש מידע מוקדם אודות אופיו. מספיק שהמנהל יברר אצל אחד משכניו או אצל אחד המתפללים בבית הכנסת, ובוודאי היה שומע על כך. זה לא סוד שהוא מתפלל מדי יום שחרית באחד המניינים המאוחרים, כפי שכולם יודעים באיזה שעה הוא מגיע בשבת לתפילה. עוד בשנים שלמד בישיבה סבל מזה. כל הסיבוכים שלו עם המשגיחים בישיבה, היו סביב הקימה בבוקר. חוץ מזה הוא היה בחור מצוין. פעם חשבו שיש לו בעיה רפואית. לאחר אין ספור בדיקות, הסיק הרופא שזה עניין של אופי והוא צריך לעבוד על זה.

כמו פיתום ורעמסס שעם ישראל בנו והכל נבלע באדמה, כך ממש קורה אצלו. כמה שעבד על עצמו, הכל נבלע באדמה. היום הוא אוחז בדיוק באותה נקודה בה אחז לפני עשר שנים. כבר פעמים רבות התייאש מעצמו. אלא, שבכל פעם כאשר הגיע למצב ייאוש, התעורר בו כוח פנימי עצום אשר הפיח בו תקווה מחודשת להתחיל הכל מחדש. באותו רגע כאשר המנהל ביקש לדעת אם יתחייב להגיע בזמן, הבטיח לעצמו באמת שהפעם יעמוד בכך. אבל כבר ביום השני נכשל. המנהל הבחין כאשר הגיע בשעה עשר לעבודה. על פי מבטו הקפדני, הסיק לעצמו את המסקנה המתבקשת ולמחרת לא חזר יותר.

הסיפור הזה שבר אותו מאוד, ומפני כן החליט ללכת להתייעץ עם אדם שמבין בתחום, גם אם יצטרך להשקיע כסף בכך. בדרך הזאת הגיע באחד הימים לפגישה עם יהודי חכם מאוד אשר יציע לו פתרונות. האווירה הייתה נעימה מאוד. בדקות הראשונות גלגלו שיחה על כוס קפה חם, ובסוף הגיעו לנושא שלשמו הגיע. גדליה היה נרגש מאוד מעצם העבודה

שלראשונה בחייו הוא משתף מישהו מיוזמתו, בבעיה אשר מלווה אותו כבר שנים רבות. הדיבור קלח מפיו. הוא סיפר על כל המשברים שחווה בחייו, והיועץ ישב מולו והאזין לכל מילה. אלא, ככל שחלף הזמן החל גדליה להרגיש מועקה בלבו. יותר ויותר הרגיש קושי לספר על עצמו. במהלך דבריו הגיע לספר אודות אותו ליל הסדר הנוראי שחווה, כאשר נשכב במיטה בערב פסח אחר הצהריים והתעורר בשעה תשע בלילה, לאחר שכולם כבר חזרו מבית הכנסת. הוא חש בושה נוראית לספר על כך. ויותר ממה שחש בושה, הרגיש השפלה. היה נראה לו שהיועץ מתייחס אליו בהתנשאות. כנראה, שמעולם לא שמע סיפורים נוראיים כאלו.

תוך כדי השיחה נשמעו דפיקות בדלת. מלכתחילה התעלם היועץ, אבל לאחר שהדפיקות חזרו ונשנו, לחץ על הזמזם ומישהו זר התפרץ פנימה. באתי לכאן היום בתשע בבוקר, דפקתי בדלת ואף אחד לא פתח. "תוך כדי שהוא מדבר החלו פניו של היועץ להחליף צבעים. הוא ביקש מגדליה לצאת לרגע מן החדר. לאחר כמה דקות יצא האיש וגדליה חזר. לפי מראה פניו של היועץ הבין גדליה שהסיטואציה הייתה מביכה במיוחד. לאחר כמה רגעים של שתיקה אמר לו היועץ במבט מושפל. "תשמע, קרה כאן משהו מאוד לא נעים. אני מרגיש שבמצב הזה אני לא יכול לעזור לך". "למה? מה קרה?" - התעניין גדליה בכנות. פתאום הרגיש כמו יועץ. האיש הזה היה מוזמן היום לשעה תשע בבוקר. הוא הגיע מחוץ לעיר, התפלל היום 'ותיקין' כדי להיות כאן בזמן, ואני שכחתי לגמרי ממנו. אני מרגיש כאדם לא אחראי, ולכן אני לא יכול לעזור לך". "ואני דווקא חושב הפוך - הגיב גדליה - עכשיו כאשר אתה מבין אותי בוודאי תוכל לעזור לי ... "מכאן ואילך זרמה השיחה בנעימות. גדליה הרגיש תחושות אחרות לחלוטין. הפעם ישב מולו שבאמת הבין את מצוקתו.

כך מסבירים בספרים הקדושים: המזה אפר פרה על הטמא, אינו יכול להישאר בטהרה. כי כדי לטהר את השני, הוא עצמו חייב לרדת ממעמדו

"ונתן עליו מים חיים אל כלי..." (מהר"ם שפירא מלובלין)

ישראל נמשלו למים: מטבעם של מים שיכולים להתפשט ולשטוף שטחים עצומים, להפרות מדבריות, להסיע הרים, ליישר הדורים, ולהבקיע דרך, אעפ"י שיש מפריעים ומעצורים גדולים. אמנם, כל זה אם הם במצב של מים חיים, אולם כשהם קפואים אין להם כל כוח. אף ישראל כך: בהתלהבות אפשר להשיג הכל, אבל במצב של קיפאון וקור שום דבר לא ישיגו.

"עץ ארז ואזוב ושני תולעת" (יט, ו) (החיד"א בשם ספר זכרון יוסף)

פילוסוף אחד נשאל באיזו הצדקה אנו מושלים בבהמות, עיין בדבר, חשב ומצא: הואיל ואנו אוכלים את בשרם, לכן נעלים אנו מהם, וזכאים לשעבדם. אמרו לו: אם כן התולעים נעלות מאתנו, כיון שבמותנו אוכלות הן אותנו ... ומכאן ילמד האדם ענווה, שאם קומתו כארז עליו להשפיל עצמו כאזוב, שהרי אינו אלא "שני לתולעת" ...

ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שריפת הפרה (יטו.) (נר רחמים עלון 520)

ארז הוא הגבוה מכל האילנות, ואזוב נמוך מכולם, סימן שהגבוה שנתגאה וחסא, ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו (רש"י).

שאל הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע מילא ה"ארז", מובן מאד שצריכים לשרוף אותו, כי הוא סמל לגאווה שאותו אדם התגאה ונטמא, אבל את האזוב שהוא סמל לענווה ולקטנות, איננו מובן, למה צריכים לשרוף? אלא התירוץ הוא: שגם להיות יותר מדי 'אזוב' זה לא טוב... כי כשם שאין רשאי האדם להיות בעל גאווה, כך אין לו להיות שפל רוח יותר מדי, וכל אדם צריך שיהיה לו שני כיסים: באחד - "ואנוכי עפר ואפר" ובשני - "בשבילי נברא העולם", והאדם צריך לדעת ולתמרן בניהם, שלא יהיה מצב שהוא נהיה קיצוני יותר מדי לצד האחד. ולכן דינו של האזוב, גם להישרף!

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" "אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה!" (הצדיק ר' שלמה עמ. צ"ו)

בזמן מנחה של שבת סיפר רבי יוסל, חברו של הגאון רבי שלמה בלוך בהתרגשות עצומה: "היום למדתי חברותא עם רבי שלמה. במהלך הלימוד, ר' שלמה הרגיש רע עד שחשב שקיצו קרב. הוא נשכב על גבי הספסל, ובקול ענות חלושה הפטיר לעברי, נו: " שבת היום ואסור להתוודות... שיהיה בלי וידוי!"

קרוב לעשרים דקות שכב וחיכה למלאך המוות שיבוא לקחת את נשמתו. אך כשראה שהמלאך בושש מלבוא... קם וחזר למקומו, באומרו, נו: "אם הוא לא בא, הבה נמשיך ללמוד!"

"אדם כי ימות באהל" (דרכה של תורה)

סיפר הגאון ר' חיים ברמן: פעם מרן הרב שך הגיע לישיבה בבוקר, עייף וחיוור מאד. התיישב במקומו, חולה ומותש באפיסת הכוחות, והתחיל להתעמק בשו"ת רבי עקיבא אייגר. לאחר כשעה, ניגשתי והצעתי לו לשוב לביתו, והוא מיאן .

בשעה שתים עשרה ניגשתי שוב, הוא סירב והמשיך לעיין בספר. בשעה אחת שוב ניגשתי אליו, ואז הגביה את ראשו ואמר בהתרגשות: "אם אשכב במיטה ואמות שם חלילה, הרי אני הולך בלי כלום, אבל כעת שאני מעיין ברבי עקיבא אייגר, אם אמות, הרי אפטר עם סברא של רבי עקיבא אייגר!". זה נקרא "אדם כי ימות באוהל", " ,,, וכל זה באפיסת כוחות להתייגע בסברת רעק"א".

"אדם כי ימות באהל" (כולל רב פעלים גיליון שבועי 337)

"אדם כי ימות באהל": דרשו חז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. כלומר מי שאת כל חייו מוסר למען התורה להבין דבריה ולקיים מצוותיה יזכה שתתקיים התורה אצלו.

בכתבי רבי שלום שבדרון זצ"ל מביא מה ששמע מחברו רבי זאב אידלמן זצ"ל: על התורה הקדושה כתוב "כי הם חיינו" זאת אומרת שהתורה היא ה"חיים", ובעד החיים אדם יכול לעשות הכל, ועושה הכל.

וסיפר שכשחלה רב דב זוכובסקי זצ"ל ונהיה משותק והרופאים דברו ביניהם אודות מצבו הרפואי בקשה הרבנית לדעת ולהבין מה מדברים. אמר לה הרופא מה לך לשאול וכי מה תביני ברפואה? ולמשל כשבעלך דיבר בדברי תורתו של הרמב"ם גם כן חשבת להבין מה הוא מדבר? ענתה לו הרבנית: אילו דברי התורה של הרמב"ם היו מעניינים אותי כמו הבריאות של בעלי - הייתי מתרצת גם אם היה קושיה בדברי הרמב"ם... כי מה שאדם מבין שהוא הכרח בשבילו ימסור נפשו על כך.

אדם כי ימות באהל (יט, יד) (עלינו לשבח עמ' שנו)

משהגיע אדם לגיל 80, חיינו הם רק מידינו של הקב"ה ואגב כך, דבר מופלא שמענו אודות הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, בעת שהיה מאושפז במחלקת הלב של בית החולים 'הדסה'. הצוות הרפואי שטיפל בו, רופאים ואחיות, נפעמו כולם מעדינות נפשו ומידותיו האציליות, והעריצוהו עד למאוד. הוא לא שכח אף פעם להודות לכולם, במאור פנים, מתוך רגש אמתי של הכרת טובה, בעד כל שירות זוטא ששירתוהו בעת מילוי תפקידם הרפואי. במיוחד נקשרו אליו ביחסי הערצה וידידות, שני הרופאים ראשי מחלקת הלב, הקרדיולוגים הנוודעים והמסורים, פרופ' מאיר גוטסמן ופרופ' יהונתן חסין, שהעניקו לו טיפול אישי מסור ויוצא מן הכלל.

במהלך הטיפולים והבדיקות, הביא פרופ' גוטסמן לחדרו קבוצה של פרחי-רפואה, והרצה בפניהם על מחלתו של הגר"י צדקה ומצבו הרפואי. כשסיים הפרופסור את דבריו, שאל ראש הישיבה האם מותר גם לו לומר משהו בפני התלמידים... משניתנה לו הרשות, פנה אל הצעירים שהקיפו את ערשו ביראת כבוד, ויאמר: דוד המלך משורר בתהילותיו "אבוא בגבורות ד' א-לקים אזכיר צדקתך לבדך" (תהלים, פרק ע"א פסוק ט"ז). וקשה, האם לפני שבא אדם לגבורות, אינו מחויב להזכיר צדקות השם? אלא, תירץ הגר"י צדקה, פירוש הדברים כך הוא. חז"ל אומרים (נידה, דף ל"א עמוד א') "שלושה שותפים יש באדם, הקב"ה אביו ואמו. מכוח שותפות זו האדם חי שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה, אבל לא יותר. משהגיע לגיל הגבורות, החיים שלו הם - כל כולם מידינו של הקב"ה לבדו. וזה הוא שהגיד אדוננו דוד. "אבוא בגבורות", כשאגיע לגיל שמונים ויותר", אזכיר צדקתך לבדך", כי החיים בתקופה זו הם רק מידיך, א-לוקים.

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" ... ("ט י"ד) (ניב המורה" שבט תשס"ג- הרב אהרן סורסקי שליט"א)

סיפר האדמו"ר רבי אברהם מסלונים: בזמן שיסד בטבריה את בית ספר "בית יעקב" הראשון שהוקם בארץ מחוץ לירושלים. עמד מאחורי דלת הכיתה, והקשיב לשיעור "ביאורי תפילה" של מורה חדשה שנשלחה אליו מגרמניה, במטרה לתהות על קנקנה. המורה הסבירה לילדות את הקטע בסידור "קדש את שמך על מקדישי שמך", והבהירה להן שיש שתי דרכים לקדש את ה'. יש המחרף את נפשו למות על קידוש ה', ויש המקדש את ה' בהליכות חייו, בהתנהגותו ובכל מעשיו ביום יום. ובכן אמרה: אם אנו מבקשים מהקב"ה שיקדש את שמו על מקדישיו, משמע שמדובר באנשים חיים, ואם כן בלי ספק הכוונה פה למקדישי שמו בחייהם ולא במותם. סיכם האדמו"ר: "כיון ששמעתי הסבר זה, ידעתי בבירור כי זו המורה שתחנך את הבנות ברוח האמתית של "בית יעקב"!"

זאת התורה אדם כי ימות באהל (יט, יד) (דברי שלום)

על ידי התורה, 'אדם כי ימות' – זוכה איש ישראל לאחר מותו, להגיע למקום מנוחתו באהל – בעולם הבא.

"זאת התורה אדם כי ימות באוהל"

משל למה הדבר דומה - אמר רבי ישראל המאיר הכהן בעל ה"חפץ חיים": לסוחר גדול אשר מכל ערי הסביבה היו קונים בחנותו. בכל שעות היום היה הסוחר טרוד בעסקיו, וגם בלילה לא נח אלא היה נוהג לחשב את חשבונותיו ולסדר את הסחורה שתהיה מוכנה ליום שלמחרת. כל כך היה עסוק בחנותו עד שלא מצא זמן להתפלל בציבור... חלפו שנים זקנו הלבין ובלב הסוחר נכנסה דאגה כי הנה מזקין הוא וכוחותיו אינם כפי שהיו ועליו להתכונן ולהכין "צידה לדרך" - מעשים טובים אשר איתם יוכל לבוא לעולם האמת. למחרת השכים הסוחר לבית הכנסת התפלל בציבור בכוונה גדולה ולאחר התפילה ישב ולמד כשעתיים. לאחר הלימוד החלו מחשבות "להתגנב" אל ליבו... מה יהיה עם הקונים הרבים שלי? אולי ילכו לקנות אצל אחר? אולם מיד דחה הסוחר מחשבות אלה וכך אמר בליבו: וכי מה יעזור לי הקונים בעולם הבא? כאשר בא לחנותו באיחור רב קידמה אותו אשתו בטענות: "מה קרה לך? היכן היית? מדוע לא באת בזמן? קונים רבים באו וכאשר ראו כי אינך בחנות פנו והלכו להם..." "הגידי נא לי" - פנה הסוחר לאשתו - "וכי מה היית עושה אילו הגיע זמני להסתלק מן העולם? האם גם אז היית שואלת אותי: היכן היית?... האם גם אז היית טוענת כי עלי לשרת לקוחות?... גם כעת כאשר אני יושב ולומד בבית הכנסת חשבי כי איני קיים כלל... וכעבור כמה שעות כאשר בעזרת ה' אחזור לחנות דמי בנפשך שקמתי לתחייה..."

כן הוא הנמשל: אמרו חז"ל: "זאת התורה אדם ימות באוהל" אין אוהל אלא אהלה של תורה ו"אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה"...

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" באהל כפשוטו! ("שמחת שלמה" ויח)

סיפר הגאון רבי שמחה שלמה לוי: "סיפר לי ר' אברהם אקסלרוד שהיה אחד השליחים שבאו לאבי רבי אריה זצ"ל בשליחות ראש האצ"ל מנחם בגין ז"ל, להציע לו בית, וילה בקטמון, שנכבשה אז מהערבים, אבי סירב, שוב חזרו ושלחו אליו שליחים להפציר בו ושוב סירב. הסביר להם אבי שימי שנותינו בהם שבעים שנה ... וסוף האדם למות, איזו הרגשה יש לאדם שמוציאים אותו מווילה מפוארת ורחבת חדרים היישר לקבר, ארבע אמות צפופות... זה בוודאי איום ונורא... אבל המעבר מביתו הרעוע לקבר הוא מעבר קרוב ויותר קל לקבלו... באמת אבי הצדיק כל ימיו חש 'כי לא ידע האדם את עתו', ו'בכל עת יהיו בגדיך לבנים', לעיתים קרובות היה בודק את התכריכים שלו כדי שלא לשכוח מיום המיתה, לא פחד להיזכר ביום זה, אלא אדרבה התכונן אליו, אשרי לו ואשרי חלקו".

"וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא" (יט, טו)

ב"עבודת ישראל" למגיד מקוז'ניץ כתב: שכל מי שנותן דרור ללשונו ופיו הוא "כלי פתוח" ומדבר כל אשר על לבו, ואין "צמיד פתיל עליו" – לסנן ולברר דברים היוצאים מפיו שאין בהם לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים אסורים – הרי שר"ח ל בוודאי ש"טמא הוא".

במשנה (תמיד פ"א, מ"א) כתבו חז"ל שהיה בית הכיסא מיוחד בבית המקדש שנקרא "בית הכבוד", "ומה כבודו?" "מצאו נעול - יודע שיש שם אדם. פתוח - בידוע שאין שם אדם". "הסביר זאת ה"יהודי הקדוש" כך: אדם שפיו "נעול" וקשה לגרור ולפתותו לשיחות ודיבורים, בידוע שיש שם "אדם", מלא וגדוש הוא בתוכן פנימי. אולם אם מוצאים את פיו "פתוח", והוא מתיר לעצמו לדבר ללא גבול אזי "בידוע שאין שם אדם", שאי אפשר להגדירו כ"אדם".

"וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא" (יט, טו) (רבי אלימלך מליזענסק)

המקרא הזה מרמז על הפה שהוא הכלי המובחר שבאדם, אשר בו מותר האדם מן הבהמה, ואם "אין צמיד פתיל עליו", היינו שאין לו מחסום להבדיל בין הדברים המותרים והאסורים, "טמא הוא" ואז יפה שתיקתו מדיבורו.

ולקח אזוב וטבל במים איש טהור (יט, יח) (אור פני משה)

'וטבל במים', אין מים אלא תורה, התנאי לקניינה של תורה היא 'ולקח אזוב' – מדת הענווה ואז הוא איש טהור.

אם נתון תתן את העם הזה בידי (כ,א)

שלא שינו את שמם, לבושם ולשונם.

בפרשתנו שנינו, שכאשר הסתלקו ענני הכבוד מעל עם ישראל עם פטירת אהרן הכהן, חשבו העמלקים שניתנה מן השמיים רשות להילחם בישראל. פחדו שמא יתפללו היהודים שיימסרו בידיהם ותפילתם תענה. מה עשו, שינו לשונם ככנענים, כדי שיתפללו ישראל לבוראם לתת כנענים בידם, והואיל והם עמלקים לא תתקבל תפילתם. ראו ישראל לבושם כעמלקים ולשונם ככנענים, ולא ידעו על מי יתפללו. אמרו: נתפלל סתם. וזהו שנאמר: "אם נתון תתן את העם הזה בידי", ונענתה תפילתם.

ובספר "שיח שרפי קודש" מובאת שאלתנו הנפלאה של הגאון הקדוש בעל חידושי הרי"ם זצ"ל: מדוע לא התחפשו כליל, ולא שינו גם לבושם יחד עם לשונם, ולא היו ישראל נבוכים, ולא היו מתפללים סתם, אלא סבורים שהם כנענים, ומתפללים על הכנענים – ואז לא היו נענים?

ותירוץ תירוץ נפלא ומרעיש. שאילו היו משנים גם את לשונם וגם את לבושם, ולו גם זמנית, ולו כדי להוליך שולל בלבד, אזי היו הופכים באמת לכנענים. ואם היו ישראל מתפללים על הכנענים שיימסרו בידם, הייתה תפילתם מועילה והיו נמסרים בידם! מכאן יהיה לנו מושג מה עמוקה ומהותית פעולת שינוי הלשון והלבוש!

סיפור בין זמננו מצאנו בספר "פאר ישראל". מעשה בצעיר שהצטנן ברוחניות ופזל למחוזות אחרים. לא היה לו לשנות אורחות חיים בין מכריו, והחליט לנסוע לחוץ לארץ, שם יוכל לנהוג ביתר חירות. בא לפני רבו, ה"בית ישראל" מגור זצ"ל, לקבל ברכת פרידה. קיבל, ונסע. מיד לאחר הנסיעה הופיע בביתו שליח מטעם הרבי. שאל את האם, האם נטל עמו את קפוטת השבת. תמהה לשאלה, חיפשה בארון, ומצאה את הקפוטה... בערב השבת הראשון לשהותו של הבחור בחו"ל התדפק יהודי אלמוני על דלת אכסנייתו. ביקש לראותו, מסר לידו חבילה, אמר: "הרבי שלח זאת", והלך. פתח הבחור, ומצא בה את הקפוטה שהשאיר מאחוריו... הבין שעניי הרבי צופות עליו, ולא שינה שם את לבושו. בהתייחדו בלבוש נשמר מחברה רעה, וסופו שהתעשת וחזר למוטב!

עם ישראל שמר על ייחודיותו במצרים משום שלא שינה את לבושו, שפתו ושמותיו. ולא שהייתה שם התבדלות מוחלטת. הייתה הידרדרות למ"ט שערי טומאה. אך השפה והלבוש היוו בלם. עצרו את הסחף, ואפשרו את הגאולה. ועלינו לדעת, שגם עלינו מופעלים לחצי חברה, וסביבנו יהום הסער. תרבות זרה מקיפה ומחלחלת, משפיעה ומדרדרת. והבלם אחד הוא, שמירה על לשוננו שתהיה לשון נקייה, עדינה, חפה מביטויים רחוביים וצורמים, והקפדה על הלבוש הצנוע. לבוש כהלכה לבני הישיבות, ולבוש ישיבתי לבני התורה, איצטלא דרבנן. והדברים אמורים במיוחד בפרוס החופשה, "בין הזמנים" וטיוליו. הסכנה רבה אז שבעתיים, והחובה מוכפלת שבעים ושבעה. שלא לפרוק עול מבחינת הלבוש וההתנהגות, והביטויים ואוצר המילים. ואין צורך לפרט, רק לזכור וליישם.

כדי שלא לשנות חלילה, וכדי שלא להשתנות. שתהיה יציאתנו מ"בין הזמנים" כביאתנו בשעריו!

"וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם" (במדבר כ,א)

מדוע נאמר "שם" ב' פעמים? הלא די היה לומר: "ותמת מרים ותקבר"? ידוע כי ג' רועים היו אז לישראל: מרים, אהרון ומשה. ומיתת אהרון הייתה משונה בזה, שלא ראה איש מהקהל את מיתתו, עד שירדו משה ואלעזר מן ההר ואמרו לכל ישראל: "אהרון מת". ולא האמינו להם בני ישראל עד שראו את מלאכי השרת נושאים את מיטתו באוויר. אבל את מקום קבורתו של אהרון ידעו בני ישראל כפי שראו במערה בהר ההר. בשעת פטירתו של משה היה ההיפך, הכול ראו את מיתתו, אבל לא ידע איש את קבורתו, ולפיכך הדגיש הכתוב לעניין מרים אחותם: "ותמת שם מרים - " בתוך עמה " - ותקבר שם - " במקום ידוע לכול. לא נעלמה מיתתה, כמו אצל אהרון, ולא נעלם מקום קבורתה, כמו אצל משה.

ובזה אפשר לתרץ קושיה ידועה: מדוע בכו בני ישראל על מיתת אהרון וכן על מיתת משה ולא בכו על מיתת מרים, שבזכותה היה להם מים במדבר, ובמצרים הייתה מצילת את הבנים מידי המצרים, ולא נאמר במיתתה, שבכו אותה בני ישראל, כנאמר באהרון ומשה? מהניסיון יודעים אנו, שקשה מאוד לבכות על אדם זקן ושבע ימים, ורגילים לומר "הלוואי ונזכה להאריך ימים כמותו". נמצא שמרים, אהרון ומשה האריכו ימים מאד, וממילא היה קשה לבכות עליהם. אבל יש, שגם מיתת זקן מופלג עושה רושם גדול עד כדי הורדת דמעות כנחל, והיינו אם יש איזה שינוי טרגי במיתתו. וזה קרה במיתת אהרון, שלא מת כדרך כל הארץ, שבני אדם מבקרין אותו ועומדים על יציאת נשמתו, אלא שעלה אל הר ההר עם משה ואלעזר, עלו שלשה וירדו שניים, והודיעו אהרון מת ונקבר. מיתה בלתי רגילה כזאת הרעישה את כל ישראל, ויבך העם בכיה גדולה. זה אומר צר לי מאוד שלא לקחתי ברכת פרידה מהכהן הגדול הדומה למלאך, וזה אומר, אוי לי שלא גמלתי חסד לצדיק הזה "ויבכו את אהרון ל' יום כל בית ישראל". וכן במשה, אף שראו במו עיניהם את מיתתו ובירך אותו לפני מותו. אבל בשעה שעשו הכנות גדולות להלווייתו וקבורתו והנה לקח אותו ה' "ויקבור אותו בגי בארץ מואב מול בית פאור ולא ידע איש מקום קבורתו" (דברים לד, ו). וגם מיתה בלתי רגילה כזאת - ללא קבורה, הרעידה את מיתרי הלב והביאם לידי בכי ואנחה "ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב ל' יום". אולם אצל מרים מתה ונקברה כדרך כל הארץ "ותמת שם מרים ותקבר שם" (במדבר כ, א) - "לעיני כל ישראל ובמקום ידוע לכל. מפני שהייתה מופלגת בזקנה ונקברה כדרך כל הארץ, לא עשתה מיתתה רושם על ישראל. ורמז לדבר למניעת בכי על פטירתה, שנאמר תיכף "ולא היו מים לעדה" (במדבר כ, ב) - "לא נמצאו דמעות בעיני העדה.

ותמת שם מרים ותקבר שם. ולא היה מים לעדה (כ,א-ב)

מדוע לא היו מים לעדה אחר פטירת מרים, והלא גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, ואם בחייה היו לישראל מים בזכותה, כל שכן אחר מותה! באר ה"אשיב אברהם", שהלא אמרו חז"ל (הובא ברש"י): "למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך: מה פרה אדומה מטהרת אף מיתת צדיקים מכפרת". ואין הכוונה שעצם מיתת הצדיקים מכפרת, אלא שכאשר הצדיק מת כל העם עושה חשבון נפש, שהלא הצדיקים מתים בעוון הדור, ואם כן מדוע מת הצדיק? במה צריך להתחזק? ויש העושים זאת מפחד: עד עכשיו הצדיק היה כמגן לדור, עכשיו מי יגן עלינו? כמו השכנים של רבי זירא שהיו פושעים גדולים, ולאחר מותו חזרו בתשובה, כי אמרו: עד עכשיו הוא הגן עליהם ועכשיו אין מי שיגן עליהם. אם אכן כך הוא, נחשב שהצדיק לא מת, חיותו של הצדיק מוסיפה להתקיים כי השפעתו נמשכת גם לאחר מותו, ועל כן גם השפע שהיה בזכותו בחיי חיותו ממשיך להיות מושפע לאחר מיתתו. אבל אם הצדיק מת ומותו לא השפיע מאומה, אף אחד לא חזר בתשובה והכל נשאר כשהיה, כי אז נחשב שהצדיק מת ואין לו שום קשר לעם ומדוע יקבלו בזכותו שפע וברכה!?

"ותמת שם מרים ותקבר שם", כלומר לא הייתה למותה שום השפעה על העדה, ומשום כך מעתה שוב לא היו מים לעדה.

ולא היה מים לעדה... וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו... ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם (כ,ב-ד)

הרב יהודה ליב לאזארוב זצ"ל בספרו "מטה יהודה" משתמש בפסוקים אלו כדי לעורר על אותם אנשים בעלי מחלוקת שמנסים לנצל כל מיני מקרים כדי להתלונן על מעשי הרב והגבאים, כשמטרתם אך ורק להכביד עליהם ולהציק להם.

וכך הוא כותב: דרכם של מחרחרי ריב, שלא לשבת במנוחה אלא לבקש מחלוקת בכל מיני אמצעים ותחבולות. הם יושבים תמיד וחושבים איך להתנפל על הרב שלהם, על החזן או על השמש, דרכים הרבה מאד יש לזה. ואני יודע את כל דרכיהם, כי בתוך עמי אנכי יושב זה שנים רבות. ואני יודע את דרכם ומחשבותיהם בין לטוב ובין לרע, אבל אינני חפץ לפרט פה את כל דרכיהם שהם ארבעים וחמשה במספר לפי הרשום ברעיוני. אחת מדרכיהם היא כך: בשעה שהרב דורש ברבים ולפעמים יקרה שהוא נוגע בכבוד מישהו, לפי דעתם, הם מתאספים תכף ואומרים איש לרעהו: "שמעו נא אחים, לא על כבודנו אנו חסים, שחרף וגדף אותנו כאחד הריקים. לא, זה לא אכפת לנו כלל. אנחנו כבר התרגלנו לחירופיו ולגידופיו ואיננו שמים לב להם כלל, אבל על זה לא נעבר בשתיקה. השמעתם? איך הכלים בדבריו את פלוני - אחינו, איש שמעולם לא נגע אפילו בזבוב על הקיר, איש שמבזבז כל כך הרבה כסף על בית הכנסת וגם על הרב בעצמו, השמעתם איך עשה אותו לחרפה ולקלס? לא, על זה לא נעבר בדומיה...". רמז לכך אנו מוצאים בהמשך דברי תלונתם של ישראל, כפי שמובא בפסוקים הבאים, וממנו משמע כי אנשי הערב רב של דור המדבר

ידעו היטב את מלאכתם... "ולא היה מים לעדה" – לעדה הקדושה לא היו מים, אולם הם לא העלו בדעתם לריב על כך, אלא "ויקהלו על משה ועל אהרן" – הם התאספו אל משה ואהרן, אנשי הא-לקים, כדי שיתפללו בעדם. לעומת זאת, "וירב העם עם משה ועם אהרן", הערב רב, המכונה 'עם', יצאו לריב עם משה, ואמרו לו: "שמע, משה, לנו לא נוגע כלל וכלל האופן שבו אתה מתנהג אלינו, שכן אנשים פשוטים אנחנו, אחי המצרים אשר הרגת, (הערב רב מבכה את קרוביו המצרים שמתו במכות מצרים). לא זו בלבד, אלא ש"ולו גוענו בגוע אחינו" – אין אנו מוטרדים כלל מחיינו והלוואי היינו מתים כפי שמתו אחינו המצרים, לא בשבילנו אנו באים בריב אתך. אך אנו דואגים על כלל העם 'ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם'? על שערורייה כזו איננו יכולים להחריש! מה לך ולצדיקים הללו שהבאת עליהם רעה כזאת?!... על כך לא נשתוק!"

בסיום דבריו יוצא הרב לאזארוב בקריאה: "בני 'ערב רב' של זמננו! תנו יד לבני ה'ערב רב' של ימים מקדם, כי לא טובים אתם מהם, והם אינם טובים מכם...".

"למות שם אנחנו ובעירנו" (כד, כד) (מעין השבוע)

יש להבין, מה ראו בני ישראל בצימאונם למים, בעומדים בסכנת חיים עקב הפסקת שפעת מי באר מרים, לציין שגם המקנה, הצאן והבקר, עלולים למות? אלא, כתב רבינו חיים ויטל זצ"ל בספרו "עץ הדעת טוב", כך אמרו בני ישראל: אנו כשלעצמינו היינו מקבלים דין שמים באהבה. כנראה שחטאנו ואנו מקבלים בזאת את עונשינו. אבל "אם אדם חטא עבור המקנה. ובעבורם, נזכה גם אנו. - בהמה מה חטאה", יש להמציא מים אדם, בזכות הבהמה... ככתוב: "אדם ובהמה תושיע ה".

וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים (כ, יא) (אוצרות החיים צ"ו)

הרה"ק קדוש ישראל מרוזין זי"ע נכח פ"א בשעה שאחד מבני ביתו גילה כעסו כלפי חסיד שהסתופף בהיכלה של רוזין המעטירה. ובראות בן הבית שהרה"ק מחריש על מעשהו, חזר והביע רוגזו שנית ביתר שאת ובקול ענות גבורה כלפי החסיד הנ"ל. כאן כבר התערב הרה"ק ואמר: הנה מצינו אצל משה רבינו ע"ה שהיכה את הסלע פעמיים, ודבר זה נחשב לו לחטא גדול, עד שנגזר עליו שלא להיכנס עם ישראל לארץ הקודש. מכאן נמצאנו למדים, שפעם אחת אפשר לו לאדם לצאת מגדרו ולהתרגז על הזולת, אבל אם הוא מביע רוגזו פעמיים רצופות, סימן שהוא כעסן, והכעס היא מדה מגונה מאד.

עודנו מדבר אודות גנות הכעס, הוסיף הרה"ק מרוזין ופירש את מאמר חז"ל (ברכות ו, א) הקב"ה כועס בכל יום, וכמה זעמו, - רגע, שנאמר "כי רגע באפו" (תהלים ל, ו). מאמר זה מלמדנו שאין אדם רשאי לכעוס על הזולת יותר מרגע אחד, כמשך כעסו של הקב"ה.

למה משה רבנו הכה בסלע (הרב יפתח סופר מחבר הספר "ובחרת בחיים")

"וירם משה את ידו ויך את הסלע במטוה פעמיים" (כ, יא) כתוב בספרים הקדושים שמשה רבנו ראה שכמו כשיצאו המים מן הסלע - כך תינתן התורה לבני ישראל, שאין מים אלא תורה. ומשה רבנו העדיף להכות בסלע כדי שהאדם יזכה לתורה רק על ידי הכאה, שזה עמל ויגיעה. כמו שאמר רבי יצחק ", יגיעת ומצאת - תאמין" (מגילה. ו). וכן משה רבנו שאחר חטא העגל לקח את האוהל ויצא מחוץ למחנה, והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד.

מקשים המפרשים: למה בדיוק אחרי חטא העגל, כשבני ישראל היו מבולבלים מאוד וזקוקים למנהיג, יצא משה ואמר שמי שרוצה אותו יצטרך לילך הרבה ברגל? ועונים שמשה רבנו עשה חשבון איך בני ישראל עשו את העגל. הרי הם ראו את עשר המכות ואת קריעת ים סוף, ומה שראתה שפחה על הים לא ראה יחזקאל בן בוזי. וראו גם את מעמד הר סיני. אז איך הם מכרו את הכל בשביל עגל הזהב? משה רבנו הגיע למסקנה ברורה: זה קרה כיוון שהם קיבלו את הכל בלא מאמץ, והשפחה שראתה הכל נשארה שפחה. ואם כך, אמר, אני אלמד אותם לקנות מצוות ותורה ביגיעה. לכן ייצאו מאוהל מועד.

וכמו שהגמרא אומרת (בבא מציעא ב"מ ל"ח), רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חברו". שאם תיתן לאדם תשע קילו עגבניות מהשוק או קילו שהוא זרע בעצמו - הוא יעדיף את הקילו שלו, כיוון שהוא התאמץ בשבילו, שהרי חלק ממנו נמצא בעגבניות במידה מסוימת. וזה מה שרצה משה - שבני ישראל יתייגעו על התורה, ואזי לא ימכרו אותה בשביל נזיד עדשים. וכך משה רבנו הכה בסלע ולא הוציא על ידי דיבור, כמו שהזכרנו שעל ידי עמל ויגיעה האדם מתחבר לדבר ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן, יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. לָכֵן לֹא תְבִיאֵן אֶת הַקֶּהֱלֵ הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם! (פרק כ פסוק יב) (הרב יהודה לייב חסמן, אור יהל חלק ב פרשת חוקת)

לכאורה הפסוק הזה היה צריך להיכתב כך: ויאמר ה' אל משה, יען כי לא האמנת בי... מה אהרון אשם בחטא זה? כך גם שואל הרב יהודה לייב חסמן בספרו (אור יהל חלק ב פרשת חוקת): אם משה חטא והכה את הסלע, מדוע נענש אהרון שלא יכנס לארץ? הרי הוא לא חטא? עונה על כך המדרש תנחומא: "מכאן שהנטפל לעובר עברה, כעובר עברה!" אדם שהולך עם חברו, וחברו עובר איזו עבירה. אפילו שלא לקח בה חלק, נקראת העבירה גם על שמו!

מסביר הרב, כי חטאו של משה היה דק מן הדק ורק לפי מדרגתו הגבוהה נחשב לו כאלו לא האמין. ועברה קלה זו לא היה מעורב בה אהרון, כי הוא לא הכה את הסלע. ואהרון יכל לטעון שהוא לא אשם במאומה! ובכל זאת התורה כתבה על שניהם: "אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי". (פרק כ כד) הקפדת הקב"ה על אהרון הייתה על אשר לא מיחה במשה כאשר הכה את הסלע. והיה צריך לומר לו לא להכות, כי ה' צווה רק לדבר. ומוסיף הרב ואומר שכמו

שאדם שנטפל לעובר עבירה, לוקה בעבירה כמוהו, כך ודאי גם שאדם נטפל לחברו שהולך לדבר מצווה, ודאי שנוטל הוא שכר כמוהו. עכ"ל.

רואים אנו כמה חשיבות יש לסביבתו הקרובה של האדם. וכמה חשוב שלא יסתובב בחברתם של אנשים מפוקפקים ובעלי מידות רעות. אלה צריך אדם להתחבר לאנשים חיוביים ובעלי מידות טובות, ועל כך יזכה כמותם, בשכר על מעשיהם טובים.

"ויק את הסלע במטהו פעמיים... ויצאו מים" (באר מים חיים)

אותיות תיבת "סלע" הם סמ"ך למ"ד עי"ן, אם נכה את אותיות הסלע פעמיים, כלומר נכה משני הצדדים ונוריד את האותיות הראשונות והאחרונות מהאותיות סמ"ך למ"ד עי"ן, ירדו לנו האותיות ס' ל' ע' הראשונות וכן ירדו האותיות ק' ד' ו' הסופיות ויישארו האותיות מ'י'ם'.

ומשה הכה בסלע, ויצאו ממנו מים... (הרב שרגא סימונס)

בפרשת השבוע שלנו, אנו פוגשים את אחד הסיפורים המופלאים ביותר בכל התורה כולה. בני ישראל עומדים לקראת סופן של ארבעים שנות נדודים קשות ומעייפות, והם צמאים למים. הקב"ה אומר למשה רבנו לדבר אל הסלע, ומבטיח שהמים יצאו מתוכו – ודיברתם אל הסלע... ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע (במדבר כ': 8). ההוראה המפורשת שניתנה בפסוק זה, היא 'לדבר' אל הסלע, בניגוד לאירוע שהתרחש ארבעים שנה קודם לכן, כאשר משה רבנו נצטווה 'להכות' בסלע – וגם אז יצאו המים מתוכו – והכית בצור, ויצאו ממנו מים, ושתה העם (שמות י"ז: 6).

הפעם משה רבנו אמור לדבר אל הסלע. אולם במקום לדבר אליו, הוא בוחר להכות בו. כאשר דבר לא קורה, משה מחליט להכות על הסלע פעם נוספת, ואז אכן פורצים מתוכו המים. הקב"ה רואה את המתרחש, ואומר: "יען כי לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" [בחרתם להכות בסלע במקום לדבר אליו, ולכן לא תוכלו להוביל את בני ישראל אל תוך הארץ המובטחת (במדבר כ': 11-12)].

דור חדש

אנו קוראים את הסיפור הזה, וחושבים לעצמנו: עומד מולנו משה רבנו, המנהיג הגדול ביותר בכל הדורות – זה שעמד בגבורה מול פרעה מלך מצרים, שהביא על מצרים את עשר המכות, שבקע את ים סוף לשניים, שהוריד לבני ישראל את לוחות הברית בהר סיני, ושהגן עליהם בכל הניסיונות והקשיים שעמדו בדרכם במדבר. וכעת, רק בגלל טעות אחת קטנה, הקב"ה מחליט לשלול ממנו את החלום הגדול – להיכנס לארץ ישראל הקדושה? נראה לנו שהעונש של הקב"ה לגמרי חסר פרופורציה לעומת ה'מעידה' הקטנה של משה!

בכדי שנוכל להבין את ההתרחשות הזו בעיניים מפוכחות יותר, עלינו להבין לעומק מה היה מצבם של בני ישראל באותה עת. העם כולו ניצב בפני 'צומת דרכים' מרכזית במהלך ההיסטורי שלו, כאשר מצד אחד, הסתיימו השנים הארוכות של הנדודים במדבר, ומצד שני הכניסה לחייהם החדשים בארץ ישראל עמדה בפתח. כאשר משה רבנו עומד מול הסלע, הקב"ה בוחר בקפידה את הציווי המדויק שלו, בכדי שישקף בצורה ברורה את מצבם של בני ישראל. ארבעים שנה מוקדם יותר, כאשר נאמר למשה רבנו להכות בסלע, בני ישראל יצאו בדיוק מעולם העבדות הקשה של מצרים – ולכן "המכות" היו שפה שהם הבינו היטב. אולם הפעם, משה אמור היה להוביל דור אחר, דור חדש, דור שצמח בעולם של חירות וחופש; דור שהיה זקוק ליחס שונה, ליחס של "דיבור".

שימו לב כיצד בפרשה שלנו, משה רבנו מכה על הסלע פעמיים! בפעם הראשונה הוא מכה על הסלע, אולם לא יוצאת ממנו אפילו טיפה אחת של מים. בנקודה זו, הייתה למשה הזדמנות להעריך מחדש את המצב כולו. הוא יכול היה לבדוק בצורה מעמיקה יותר את הציווי המדויק של הקב"ה "לדבר" אל הסלע. אולם משה רבנו בוחר פשוט להכות על הסלע פעם נוספת.

הפרשנים מסבירים, שבאופן סמלי, אנו יכולים ללמוד מכך על הצורך שלנו להיות גמישים יותר בגישה שלנו לעולם. עונשו של משה רבנו אינו חמור יתר על המידה; הוא פשוט מהווה תוצאה ישירה וטבעית ליחס שהוא נותן לדור החדש, לצורכיהם של האנשים שעומדים להיכנס לארץ ישראל.

חינוך יהודי

אנו לומדים מהסיפור הקשה הזה לקח חשוב מאד בנושא החינוך. שלמה המלך אמר: "חנוך לנער על פי דרכו". תהליך הלמידה צריך להיות שונה וייחודי עבור כל ילד וילד, וחשוב לזכור, שגישה המתאימה לאדם אחד, לעיתים קרובות לא תתאים לאדם השני.

קיימת כאן הבחנה ברורה בין "חינוך" לבין "שטיפת מוח". "שטיפת מוח" מתרחשת, כאשר המורה מנסה בכל דרך שהיא, לקדם את מעמדו בקרב תלמידיו. הוא המרכז, וכן השקפת העולם הפרטית שלו, שאותה הוא מנסה לכפות על תלמידיו. "חינוך" לעומת זאת מתרחש, כאשר המורה מבטל את עצמיותו, נוחיותו ורדיפת הכבוד שלו, ומתייחס בכובד ראש לעולמם של הילדים וצורכיהם המגוונים, ובהתאם לאישיותם המיוחדת מחנך ומשפיע.

העיקרון הזה בא לידי ביטוי גם בגמרא, שאומרת: "יותר משהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להיניק". ההבנה הפשוטה של המשפט הזה היא, שמובן שהעגל רעב ומעוניין בחלב של אמו. אולם אפילו יותר מכך, "רוצה הפרה להיניק" – כלומר, גופה של הפרה מתמלא בחלב, והיא מעוניינת לרוקן את עצמה מתחושת הכובד וחוסר הנוחות הנגרמים לה עקב כך.

עם זאת, שמעתי בשמו של הרב שמחה וסרמן (חי במאה ה-20 בלוס אנג'לס ובירושלים), שהגמרא הזו מביעה למעשה רעיון שונה לגמרי. אם יוצאים מנקודת הנחה, שהפרה מעוניינת אך ורק לרוקן את החלב שהצטבר בגופה, אזי החלב היה יוצא בקילוח אדיר ומהיר. אולם במציאות אנו נוכחים לדעת, שהחלב יוצא מתוכה בדיוק בקצב ובכמות שמתאימים לעגל הקטן שלה. אם כך, כוונת הגמרא במשפט: "יותר משהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להיניק" היא, שיותר משהעגל רוצה לאכול, רוצה הפרה שהוא יאכל – לא לטובתה שלה, אלא משום שזהו הדבר הטוב ביותר עבור העגל! וזה, אומר הרב וסרמן, הבסיס האמתי לחינוך איכותי וטוב! האידיאלים היהודיים שרדו במשך יותר משלושת אלפי שנים, ובניגוד לכל הסיכויים – וזאת, לא משום שהיינו עסוקים בשטיפת מוח, ושכנוע מתמיד של כל אדם שנקרה בדרכנו, אלא משום שהסברנו את הרעיונות הללו באופן רציונאלי ומעשי ביותר. בית המדרש היהודי הוא בדיוק המקום שבו ניתן לשאול את כל השאלות, לדון בכל הסוגיות, לעבד אותן ולנסות להפנים אותן כאשר נוצרת עמן ההסכמה האמתית.

שיטות מודרניות

ניתן להבין משהו מאירוע הכאת הסלע במדבר, לאור ההתרחשויות בעם היהודי במהלך המאה ה-20. ב"חידורים" באירופה היה הרב מביע את חוסר שביעות רצונו מתלמידיו, בכך שהיה מכה בסרגל על קצות אצבעותיהם. זו הייתה השפה שכולם הבינו וקיבלו על עצמם. אולם, לאחר הגירת המוני היהודים מאירופה לארה"ב ופתיחתם של תלמודי תורה בנוסח האירופאי, התלמידים האמריקאים, שהיו רגילים לגישה מתירנית ומשוחררת יותר, לא הצליחו להתקרב ליהדות כפי שהוצגה בפניהם ע"י אותם רבנים והתוצאה העגומה הייתה, שרבים מהם התרחקו לחלוטין מהיהדות! אולם, בעשרים השנים האחרונות אנו רואים תופעה חדשה. כיום, רבנים שנולדו לתוך המציאות האמריקאית המשוחררת, החליטו לקחת על עצמם את מלאכת ההסברה וההוראה בשיטות מודרניות יותר, ולפתע חוזרת ומתקרבת היהדות האמריקאית לעולם היהדות המסורתי.

הרב ברל וויין כותב:

"בעולם שלנו, עולם של חוסר בהירות מתמיד, טבעי ביותר שנשאף ליציבות ולביטחון כלשהו. יועצים כלכליים, יועצי נדל"ן, מומחים בנושאי ביטוח או פוליטיקה – כולם מנסים לשכנע אותנו שהמצב, כפי שהוא היום, יישאר בדיוק אותו הדבר גם בעתיד. אולם, כל אחד מאתנו, עמוק עמוק בתוך הלב יודע, שהדבר היחיד הבטוח לגבי העתיד שלנו הוא, שהוא יהיה שונה מאד מההווה. לכן, חשוב שנהיה פתוחים ומוכנים לקראת כל שינוי אפשרי, ונדע שהעולם תמיד עומד בפני שינויים חדשים. אל לנו לחשוש משימוש בטכנולוגיה חדישה, ברעיונות חדשים ובתיאוריות מקוריות. אל לנו לפחד משינויים

בקריירה שלנו, בתחומי העניין או בתחביבים האישיים שלנו. בתוך כל אחד מאתנו מסתתרת שאיפה אדירה לצמיחה ולהתקדמות אישית. שאיפה זו לעולם לא תוכל להתגשם, אם לא ניתן לעצמנו להשתנות, להשתפר ולנסות דברים חדשים."

בדיוק כמו משה רבנו והסלע, גם היכולת שלנו להתגמש ולשנות את גישתנו לנוכח המציאות המתחדשת – כאשר אנו תמיד נשארים נאמנים לתורה ולמצוותיה – תקבע באופן מהותי, אם נזכה "להיכנס" אל תוך "ארץ ישראל" – כלומר, אל השלב הבא ברצף ההיסטורי הלאומי שלנו, אם לאו.

לא מובן מאליו (קול ברמה עלון 189)

מסופר על בחור שהגיע לבקר חבר בבית הרפואה. בטעות הוא נכנס לחדר של תרומות איברים, וראה שם צנצנות עם תווית מחיר: $800,000 \text{ ₪} = 900,000 \text{ ריאות}$, $700,000 \text{ כליות}$, $1,000,000 \text{ ₪} = \text{לב}$ הבחור יצא משם כולו צוהל ורוקד כשהוא צועק בקולי קולות "זכיתי, אני עשיר, אני מיליונר, זכיתי, זכיתי!" עובר אורח ניגש אליו ושאל אותו באיזה פרס זכה? ענה לו אותו בחור: "זכיתי שאני בריא, זה שווה מילונים!"

עם ישראל זכה לבאר המים במדבר בזכותה של מרים הנביאה. אבל העם קיבל כמובן מאליו שה' דואג לכל מחסורם במדבר ולכן, בין היתר יש להם מים. כעת, משנסתלקה מרים, נסתלקה הבאר כדי לעורר את העם להכיר בגדולתה של מרים הנביאה ויבין שזכותה היא שהעמידה להם את הבאר כל ה-40 שנה שהיו במדבר. הקב"ה רצה שהעם יבין שלא מגיע להם מים כמובן מאליו. לעיתים, הקב"ה לוקח לאדם דבר מה, כדי לעוררו להעריך את מה שיש לו ולהכיר בטובתו של הבורא. כאשר אדם מרגיש חיסרון כלשהו, כל שעליו לעשות הוא פשוט להיזכר שהקב"ה בורא העולם, הוא הנותן את הכל, וכל מה שנותר לעשות, הוא להתחזק באמונה בה' ולהתפלל אליו לבקש את מחסורו. וזה כל מה שהעם במדבר היה צריך לעשות. להתחזק באמונה ולעורר את רחמיו של ה' לתת להם מים. כל שהיה עליהם לעשות - להתפלל לה' ולבקש מים ולהאמין שה' יוכל לתת להם מים במדבר גם כשזכותה של מרים אינה עומדת להם.

אך במקום לפנות לה' ולבקש, הם בחרו להתלונן בפני משה ואהרון, כמי שאינו מבין מי עד עתה נתן לו את כל הטוב, ומי יוכל למלא אחר בקשתו למים. גם כאשר העם פנו למשה ואהרון, הם השתמשו במילים: וְלָמָּה הִבַּאתָם אֶת קְהַל ה' - אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעֵינֵינוּ: כביכול, אתם משה ואהרון הוצאתם אותנו ממצרים למוות במדבר, אתם ולא ה'. העם בא לבקש מים ממשה ואהרון במקום לפנות לה' מתוך הכרה ואמונה כי הוא הנותן את הכל. לעיתים אדם מחפש תשובות ופתרונות לבעיותיו ולדברים המתרחשים סביבו ותולה עיניו בכל מיני גורמים שנראה לו שהם מבינים בתחום הבעיה שלו. אבל יכול הוא בסה"כ לפנות אל המקור, אל מי שברא את כולם והוא הפותר כל בעיה והשומע את כולם ואינו משיב תפילה ריקם. בנוסף, על האדם להודות תמיד על כל מה

שיש לו, ולא לקבל שום דבר כמובן מאליו. כשאנו מתעוררים בבוקר, עומדים על הרגליים, רואים, מדברים, שומעים, זה הכל בחסדו של הבורא יתברך! כמה חשוב לומר תודה למלכו של עולם!

“נעברה נא - - - נקנה מכם אוכל ומים - - - ויאמר אליו אדום לא תעבור בני, פן בחרב אצא לקראתך...” (כ י"ז-יח) (ר' יוסל איש ירושלים)

היה זה בשלהי המנדט בארץ, עם התגברות התקפות המחטרות על האנגלים. לאחר פיצוץ מועדון הקצינים בירושלים הכריזו האנגלים על "מצב צבאי" בארץ. הם חילקו את השכונות היהודיות בירושלים והפרידו ביניהם בגדרות תיל וקונצרטינות.

כך הופרדו משפחות, ילדים ממוסדות החינוך שלהם ואנשים ממקום עבודתם. גדר תיל עברה לכל אורכו של רחוב מאה שערים ולא התאפשר מעבר מצד אחד לצד השני. נוצר מצב ששכונות "בתי הונגרים" ו" בית ישראל " שמצפון לכביש נותרו מבודדות ומנותקות "מגאולה", "מאה שערים" ורחוב יפו.

החיים השתבשו לחלוטין, אנשים לא הצליחו למצוא קביעות בפרנסה. המזון שהיה בלאו הכי בצמצום היה מעתה במשורה.

מעשה מעניין שארע "ב - בתי הונגרים" עמדה להיערך חתונה. אלא שלא היה ממה להכין כיבוד. החנויות היו ריקות, והאנגלים לא אפשרו לחצות את הכביש כדי להגיע למאה שערים. ביקשו בני המשפחה מקרוביהם שגרו בצדו השני של הכביש שישוּגו עבורם את המצרכים לחתונה ויעבירו אליהם. כיצד? הם מצאו פתרון גאוני: חבל נמתח על פני הרחוב הצר של מאה שערים, ממרפסת שבקומה השנייה בשכונת "בתי הונגרים" אל "מרפסת בקומה השנייה בשכונת "מאה שערים". החבל עבר מעל גדר התיל ודרכו העבירו מוצרים וחפצים לכבוד החתונה השוטרים האנגלים ראו את החבל, אך הם לא התנגדו לקיומו, שכן פקודת העוצר נגעה רק למעבר על הכביש.

ביום החתונה ביקשו בני המשפחה להעביר סיר גדול, מלא וגדוש במנות דג - ים המנה העיקרית שתוגש בחתונה. קשרוהו היטב. אט אט החל הסיר לנוע באוויר לעבר בתי הונגרים. אך למגינת לבם, כאשר הגיע הסיר למחצית הדרך נקרע החבל. מול עיניהם הכלות צנח הסיר ארצה ורוב תכולתו התפזרה ...

בני המשפחה ההמומים והנרעשים רצו לרחוב בתקווה שיוכלו לאסוף את המזון היקר, לשטפו ולהצילו. התחננו והסבירו לשוטרים: "אנא, יש לנו חתונה היום". אך הם באדישותם ובקשיחותם האופיינית אסרו עליהם לגשת אל האוכל. בפחי נפש התבוננו האנשים במזון היקר שהושג בקושי ואבד. הם ראו בכיליון עיניים כיצד מנצלים השוטרים האנגלים את התקרית, אוכלים ונהנים מהדגים.

במסלה נעלה (כ, יט) (אוצרות החיים צ"ו)

הרה"ק ר' אייזיק מסאפרין זי"ע היה אביהם של חמשת האחים הקדושים והמפורסמים (א) הרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע, (ב) הרה"ק ר' משה מסמבור זי"ע (ג) הרה"ק ר' סנדר מקאמרנא זי"ע, (ד) הרה"ק ר' בעריש מזידיטשוב זי"ע, (ה) הרה"ק ר' ליפא מסאמבור זי"ע.

בנו הרבי ר' הירש מזידיטשוב זי"ע אמר עליו: "אנא כחלא בר חמרא לגבי שוא" [אני כחומץ בן יין לעומת אבי]. והפליא תמיד את מידותיו הקדושות ומהן שלא דיבר מעולם בשום אדם, ובכל סעודה שלו היו מוכרחים לדבר דברי תורה. והנהיג שבכל יום יגיד בסעודה אחד מבניו איזה דבר תורה, וסעד תמיד ביחד עם כל המשרתים מאהבת ישראל.

לעת זקנתו נתעורר פעם משנתו בחצות לילה והתאנח אנחה עמוקה מלבו. שאלה אותו זוגתו הרבנית הצדקנית ע"ה: מה אתה גונח, השיב לה הרה"ק, למה לא אתאנח, הנה אנחנו כבר זקנים באים בימים ובמה נעלה לעולם העליון. השיבה הרבנית: אל תדאג, "במסלה נעלה" [במסלה ר"ת של בניהם בעריש מ'שה ס'נדר ל'פא ה'ירש].

ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" (כ,כט)

מעלת העושה שלום בין איש לחברו.

הגמרא במסכת תענית (דף כ"ב ע"א) מספרת על רבי ברוקא, שהיה רגיל להתהלך בשוק של 'בי לפט' (שם מקום), והיה רגיל אליהו הנביא אצלו. שאל רבי ברוקא את אליהו, "האם יש כאן בשוק אדם שהוא בן עולם הבא?". השיב לו אליהו "לא". בינתיים עברו בשוק שני אחים, הצביע עליהם אליהו ואמר: "אלו בני עולם הבא". הלך רבי ברוקא ושאלם "מה מעשיכם?"

השיבו לו: "אנשים בדחנים אנחנו (שמחים ומשמחים בני אדם. רש"י), מבדחים אנשים עצובים, וכשיש שניים שיש ביניהם מריבה, אנו טורחים להשלים ביניהם על ידי דברי בדיחותא".

והנה, בפירוש ה'גאון יעקב' שאל שתי שאלות נפלאות על המעשה: (א) מדוע הוצרך רב ברוקא לשאול את אליהו הנביא האם יש כאן אנשים שהם בני העולם הבא, מהי התועלת שבידיעה זו, וכי חיפש שידוך לביתו או לאחותו?! (ב) יותר יש לתמוה, על תשובת אליהו הנביא - וכי יתכן להצביע על אנשים אשר המה בחיים ולומר שהם בני העולם הבא?! וכי יש לאדם 'תעודת ביטוח' שיישאר צדיק כל ימיו, הלא "הן בקדושיו לא יאמין" (איוב ט"ו, ט"ו), ואפילו על אבות העולם לא ייחד הקב"ה שמו בחיי חיותם (רש"י בראשית ל"א, מ"ב), כי מי יודע מה יהיה באחריתו?!

ויישב את הדברים ה'גאון יעקב' כדלהלן, והדברים מתוקים מדבש: עלינו לדעת, כי תענוג העולם הבא, הוא תענוג אשר לא יצויר כלל בעולם הזה, לא ממינו ולא מסוגו, והוא, כי בכל תענוגי העולם הזה מהול גם קורטוב של עצב, בכל שמחה ועונג בעולם הזה, יישאר

האדם עם נימה של 'היה יוכל להיות יותר טוב', בכל דבר חדש ויפה שיקנה, יהיה דבר מסוים שאינו מושלם, וכן יצטער מהפסד הממון, וגם כשיאכל וישבע מכל תענוגים, ריבוי המאכל יזיק לו, ופעמים שיוליד בו חולאים רעים רח"ל וכו'. בעולם הבא לעומת זאת, התענוג הוא אמתי, ללא שום עצבות. והנה, אם ירצה אדם להרגיש מעט בעולם הזה 'מעין העולם הבא', יוכל להגיע להרגשה זאת רק כאשר יהיה שמח וטוב לב בכל ענייניו, ויקבל הכל באהבה ובשמחה, ולא יתעצב מכל המקרים אשר יזדמנו לו, כי יאמר, הלא מתת השי"ת הוא, ולמה זה אתעצב. וגם כאשר יראה אחרים מתעצבים או מתקוטטים, גם כן ירבה שלום וינחם את ליבם. ובאם יתנהג על זה האופן, אז יזכה ליהנות מעט בעולם הזה מעין העולם הבא.

כעת נוכל להבין, ששאלת רב ברוקא לאליהו הנביא הייתה - האם יש כאן אנשים, שבזה העולם משיגים קצת מהנאת העולם הבא? וכוונתו הייתה, ללכת וללמוד מהם היאך ניתן להגיע להנאה זו. והראה לו אליהו הנביא את הבדחנים הללו, כי הם תמיד שמחים, ללא עצבות כלל, וגם מקרינים מהשמחה שלהם על אחרים, מרחיקים את הקטטות והמריבות ועושים שלום בין איש לרעהו, על ידי כך שמראים להם שכל העולם הזה הבל הבליים, חולף כרוח נושבת, ולא כדאי להתעצב ולהתרגז בשביל עולם שהוא כ'אבק פורח', וכך היו משמחים אותם עד שהיו מתפייסים והופכים למאושרים. הנהגתם ואושרם של משמחים אלו, היא קצת דוגמת העולם הבא, אשר אין שם עוצב ורוגז, והכל בתכלית התענוג והשלום!

ובפירוש ה'עיון יעקב' כתב, כי העושה שלום בין איש לחברו, הרי הוא בכלל מזכה הרבים, והרי שנינו, שכל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו, ולכן היו מובטחים שהם בני העולם הבא!!

וידר ישראל נדר לה' ויאמר (כא, ב).

בימים הקשים בשנת תש"ט כשצרו לגיונות ערבים-בריטים על ירושלים עיר הקודש והפגיזה קשות, היה רבי יואל משה לנדאו רגיל לומר, כדי לבדח ולעודד את הרוחות: בשעת סכנת נפשות כזאת אסור לסמוך על נסים, אלא צריכים לומר תהילים... זה שאמר הכתוב: "וידור ישראל נדר לה' ויאמר" ואמרו חז"ל (בר"ר פרשה ע, א) לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתן. - 'ויאמר' — מה יאמר נא ישראל בשעה גדולה? הוי אומר מזמורי תהלים.

וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים (כ"א, ו') (הרוקח)

על שום מה נענשו דוקא בנחשים. יש לומר, כי חטאם של העם היה כחטאו של הנחש הקדמוני אשר חטא בדיבור כנגד הקב"ה, באומרו "כי יודע אלוקים וכו'", ועונשו היה "עפר תאכל כל ימי חיך". ואילו כלל ישראל, אשר קיבלו לחם מהשמיים מתוק לחיך, אך חטאו ואמרו "קצה נפשנו בלחם הקלוקל", לפיכך בא עליהם עונשם דווקא בנחשים.

וראה אותו וחי (כא, ח) (מגן אברהם – טריסק)

וראה אותו, עצם ההסתכלות על הצדיק שהוא כדוגמת משה רבינו, וחי – ממשיכה רפואה לכל מי שזקוק לכך.

אסוף את העם ואתנה להם מים (כא, טז) (נועם אלימלך)

אסוף את העם, אחדות ישראל גורמת ל'ואתנה להם מים' הרומז על רחמים, שהנהגת השי"ת תהיה עמהם בחסד וברחמים.

אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה (כא, יז).

רבי יושה בער מבריסק זצ"ל, בהיותו עדיין ריש מתיבתא בוולוז'ין, נכנסו אליו אחדים מתלמידי הישיבה ואמרו לו! ילמדנו, רבנו, מפני מה שירת "האזינו" גדולה היא ויש בה ארבעים ושלושה פסוקים, שירת הים קטנה ממנה ויש בה תשעה עשר פסוקים, ואילו שירת הבאר (בפרשתנו כא, יז) קטנה משתיהן ואין בה אלא ארבעה פסוקים ?

החזיר להם רבי יושה בער – הדברים פשוטים מאד, פתגם המוני אומר: הרבי בלבד יודע ויודע, הרבי עם תלמידיו, גם הם יודעים קצת, התלמידים בעצמם אינם יודעים אלא מעט מאד. ולפיכך שירת "האזינו", ששר משה רבנו לבדו, היא שירה גדולה. שירת הים, שנאמר בה (שמות, טו—א): "אז ישיר משה ובני ישראל", הריהו קטנה מאותה שירה אשר שר משה לבדו. שירת הבאר, שכתוב בה "אז ישיר ישראל" התלמידים בלבד בלי הרבי, לפיכך היא קטנה מאד.

"באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם..." (כא, יח) [מעין השבוע]

מבאר מרן החיד"א זצ"ל: התורה הקדושה אין לה קץ, בכל דור ודור מחדשים חכמי הדור חידושים בהלכה, שלא היו ידועים עד כה, כי כשמעמיקים מגלים מטמוניות וזהו: "באר" - היא התורה, "חפרוה שרים" - אלו גדולי הדורות ואחריהם, "כרוה נדיבי עם" - כל אדם מחוייב ללומדה ולהעמיק בה כפי יכולתו ויזכה לקיימה יותר בשלימות. ועוד "באר חפרוה שרים כרוה" ראשי תיבות "בחשך", לרמז, שהתורה היא ששמרה והגנה על עם ישראל בחשכת הגלויות והצרות שעברו עליהם.

"על כן יאמרו המושלים בואו חשבון (כא, כז)

מבאר הבן איש חי ז"ל מכל דבר בעולם ניתן ללמוד מוסר השכל, ואף ממלאכת החשבון. כיצד, אם נכתוב את הספרה "אחת", ולידה עוד "אחת", נקבל את המספר "אחת-עשרה". "נוסיף לידו עוד "אחת", ויתקבל "מאה ואחת-עשרה". אם נכתוב עשר פעמים את הספרה "אחת" ברציפות, יהיה בידינו למעלה ממיליארד, אבל אם נכתוב את עשרת המספרים הללו על עשרה דפים נפרדים, לא יהיו בידינו אלא עשר יחידות. עלינו ללמוד מכאן את מעלת האחדות. כאשר ניצבים יחדיו, הכח מוכפל עשרת מונים, וכאשר כל אחד

פועל בנפרד, אין לו אלא כוחו המוגבל. ועוד יש ללמוד מכך, שגם אם מצויים בכפיפה אחת, ועשרת המספרים נרשמים ברציפות, אבל לא זה לצד זה אלא האחד מעל חברו, גם אז לא יקראום כמספר אחד גדול ומכופל, אלא כמספרים בודדים ותלויים. ונלמד מכך, שכח הרבים הוא כח עצום, וזאת רק כאשר הם פועלים בתחושת אחווה ושוויון.

כשברא הקב"ה את עולמו, רצה שבירותיו יתייחסו איש אל רעהו שווה בשווה, למרות שיש לאחד מעלות יתרות על חבריו. משום כך, ראשי התיבות של המילים. "ברוך שאמר והיה העולם" "בשו"ה". על מוסר השכל זה נאמר, "על כן יאמרו המושלים" אלו הצדיקים המושלים ביצרם, "בואו חשבון" בואו ונלמד ממלאכת החשבון ומהתבוננות בה. וכמו שכתוב גם בשיר השירים (ז-ה) "עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים" "עיניך", עיני השכל, יהיו "ברכות בחשבון", נובעות מהסתכלות בחכמת החשבון, ועל ידי כך יהיו "על שער בת רבים", שערי היראה, החכמה והקדושה.

"על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" (ליקוטים נפלאים)

"המושלים" – אלו המושלים ביצרם. "בואו חשבון" – בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, הפסד מצווה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. הנה נודע שדרכו של יצר הרע לבוא עם האדם בדרך עקיפה, לצוד אותו במרמה ותחבולה כדי להפילו, ולכן צריך האדם להשמט מיד היצר לבל יפילו ברשתו.

ומסופר על אדם אחד שהיה ידיד של מלאך המוות, וביקש ממלאך המוות בקשה שלא ייקח נפשו מבלי שיתוודה תחילה, וחשב בלבו שעל ידי זה לא ימות לעולם, שמהיום והלאה לא יאמר וידוי, ובכך מלאך המוות לא יוכל לקחת את נפשו. הסכים המלאך לדבריו ונשבע לו על כך. אותו אדם שמח שמחה גדולה על כך.

והנה, הגיע זמן פטירתו של אותו אדם, והרגיש מלאך המוות בתחבולה שעשה לו וחשב להמיתו בערמה, כי אמר שכשם שהוא בא אלי בערמה, כך אני אטעה אותו ואוכל לקחת נפשו בערמה. מה עשה? הפך עצמו כאיש נגוע ומוכה וחולה במחלה גדולה, ושכב במקום שאותו אדם עובר שם, ועשה עצמו גוסס. וכאשר עבר האיש, ראה אדם מושלך לפניו וראה שהוא גוסס ונוטה למות, ובוכה במר נפש. שאל אתו: למה אתה בוכה? אמר לו: אני נוטה למות, ומכיוון שאני עם הארץ איני יודע להתוודות, אנא, היטיבה לי בחסדך ותאמר סדר וידוי לפניו ואני אומר אחריו מילה במילה. נכמרו רחמיו של האיש ונתבלבל ולא זכר שקיבל על עצמו שלא להתוודות והחל לומר נוסח הווידוי. כשסיים הווידוי קפץ ה"חולה" ממקומו והפך עצמו למלאך המוות. נבהל אותו איש ואמר לו: מדוע הפכת עצמך לחולה מסוכן? הסביר לו מלאך המוות שעשה זאת כדי שיוכל ליטול את נפשו, שכשם שהוא בא אליו בערמה, כך גם הוא בא אליו בערמה.

מכאן למדנו שצריך האדם להתנהג עם יצר הרע, שהוא מלאך המוות, בדרך עורמה ולהטעות אותו, ובתחבולות יעשה עמו מלחמה לדחותו מעליו.

וזהו שאמרו רבותינו: "על כן יאמרו המושלים" – אלו המושלים ביצרים, "בואו חשבון" – בואו להילחם ביציר הרע בחשבון – בתחבולות, ובזה החשבון שהוא התחבולה "תבנה ותכונן עיר סיחון" הוא הגוף שנקרא עיר קטנה.

"על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" (כא, כז)

אדם שקנה משהו בהקפה ועבר זמן מסוים וקראו לו לבוא לעשות חשבון ולשלם והוא לא מגיע, זה מרמז על אחת מהשתיים: או שאין לו כסף, או שהוא רוצה להתחמק מתשלום...

אומר על כך ה'חפץ חיים': "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון", לפעמים צריך אדם לעשות חשבון ולראות היכן הוא עומד. אם אדם אינו נענה לקריאה זו – אין זה סימן טוב...

כי אש יצאה מחשבון להבה (כא, כח) (רזא דשבת)

זה שעושה את חשבון נפשו, בא להתלהבות בעבודת השי"ת.

כי בידיך נתתי אותו (כא, לד) (אהבת שלום)

גדולה היא הצדקה הניתנת ביד, להתגבר על אויביהם של ישראל ולהכניעם.

תרומתם של הבחורים (אוהב תורה)

לפני שני דורות, לפני המצאת האנטיביוטיקה והפניצילין, היו המגיפות מפילות המוני חללים. יזם הצדיק בעל "חפץ חיים" זצ"ל הקמת בית חולים יהודי בעיר לידא. קראו לאסיפה את שועי העיר, הנגידיים והגבירים, וה"חפץ חיים" דיבר לפנייהם דברים נלהבים. סח על מצוקת החולים, ועל סבלם הרוחני כאשר נאלצים הם להתאשפז במוסד נכרי בו משמשות נזירות כאחיות והחולים מולעטים בנבילות וטרופות. העשירים פתחו ליבם וידם. זה תרם מיטה וזה שתיים, זה עשר מיטות ורעהו תריסר.

דבר שהותו של הצדיק בעיר נודע לבני הישיבה המקומית, והם באו לבית הוועד ועמדו בפתח, להזין עיניהם בדמותו של הגאון הקדוש. אך ראה אותם נהרו פניו, הזמינם בלבביות להיכנס ונתן שלום לכל אחד ואחד. ראו הגבירים בעין רעה שהצדיק מסיח דעתו מנוכחותם ומקדיש כל תשומת לבו לבני הישיבה. העז אחד מהם פניו ושאל בעקיצה: "רבי, כמה מיטות תרמו בחורים אלו עבור בית החולים?!"

נרעש ה"חפץ חיים" וענה על אתר: "מה אתה סח! כל אחד מהם תרם חמישים מיטות!" חמישים מיטות, הלא זה הון עצום! לא היה שם עשיר שנתן סכום רב כל כך, מהיכן נטלו בני עניים אלו ממון כה רב?!

הבחין ה"חפץ חיים" בתמיהה, וחזר על דבריו: "אכן כן! כל אחד מהם תרם חמישים מיטות – ויותר מכך! כי המיטות שאתם תרמתם, ישוכנו בהן חולים מתייסרים על ערש

דווי, נאנקים בחוליים, ומי יודע כמה יחלימו ממחלתם, ואילו בני הישיבה לומדים תורה, והתורה מגינה ומצילה. בזכות תורתם יחלו פחות אנשים, וייחסכו מיטות בבית החולים!"...

מתקרבים אנו לתקופה הקרויה בישיבות: "סוף זמן", תקופה העלולה חלילה לרפיון בלימוד התורה. ורבינו החפץ חיים זצ"ל כתב לאמר: "וראה נא אחי – על כל שעה ושעה שהיה ביכולתך לעסוק בתורה ולא עסקת, הרי הוא כאילו באו לפניך להציל נפשות ולא הצלת! ואף שאנחנו, בעיננו הסומות, לא ידענו זאת – אבל חז"ל גילו לנו את זה באמרם: גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות!" כמה גדול החיוב להתאזר עוז בלימוד התורה הקדושה, ולהיזהר משמץ רפיון ובטלה!

"ונפשנו קצה בלחם הקלקל" (תורת שלום עלון 557)

ציד הנאצים הנודע, מר שמעון ויזנטל ז"ל, סיפר בכנס שנערך לכבודו, כי בשנת 1945 הגיעו כוחות הצבא האמריקאי לאחד ממחנות ההשמדה לשחרר את אסיריו, הרב הצבאי באותו גודד היה הרב סילבר, בהגיע עת התפילה חיפשו החיילים היהודיים עשירי למניין ולא מצאו, עד שהראו להם אדם אחד שיכול להצטרף עמם, נגשו אליו החיילים ובקשוהו להצטרף למניין אך הלה סירב בתוקף, לשאלת הרב מדוע אינו רוצה להתפלל, ענהו "באחד הימים הגיע לכאן יהודי אחד וסידור בידו, אותו יהודי כיבד את אחיו להתפלל בסידור, אלא שעל כל תפילה בסידורו, דרש מהם האיש פרוסת לחם, עד שסופו היה שמת מאכילת יתר... אחר שראיתי זאת הפסקתי להתפלל".

שמע הרב סילבר את סיפורו נדהם לרגע, אך מיד ענהו, נניח שאותו אחד רשע היה, אך מדוע לא תתבונן על אותם יהודים קדושים שמסרו נפשם ועמדו בתור כדי לזכות להתפלל באותו סידור. הסכים אותו יהודי לדבריו של הרב והצטרף עמם למניין, אגב, שמו היה שמעון ויזנטל... ועזרנו הי"ת לראות הכל בעין טובה, אמן

אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו (כא, לד)

הציפור והים

יש משל במדרש שעלול להביא לייאוש, ולהתייאש הרי אסור! המשל בציפור שבנתה קן על שפת הים. בא גל ענק ושטף את הקן. כעסה הציפור והחליטה לנקום בים. לייבשו. לקחה במקורה טיפת מי ים, ושפכה לחול. שאבה עוד טיפה, ושפכה לחול...

הציפור ודאי מתה מזמן. הים, עד כמה שראינו לאחרונה, עדיין מלא...

גל של משטמה ועוינות, גל של הטמעה וכפירה, עלה ושטף את עולי יהדות המזרח. שלוש אלפי שנות יהדות מושרשת, מסורות מפוארות, מורשת נפלאה, מנהגים והליכות, נשטפו בגל של "כור היתוך" מתנשא, של "אנחנו יודעים מה טוב עבורכם". אתם הראים

ואנו המתורבתים, אתם הבורים ואנו המלומדים. אתם המחזיקים באמונת אבות ואנו היוצרים עם חדש, תרבות חדשה.

בא הגל ושטף את הקן, עם הגוזלים הרכים. הטביעם! בתי הסוהר מלאים בגוזלינו. זה לא היה במרוקו, לא בתוניסיה, לא בלוב. לא בפרס ובעירק, לא בארם צובא ובטורקיה, לא בתימן ובעדן. בנינו לא היו שם גנבים ושודדים, לא פושעים ורוצחים. לא סוחרים בסמים. ישרי דרך היו, טהורי לב וזכי מעש. טובים לשמיים וטובים לבריות. נהנים מיגיע כפיהם, נשמעים לרבותיהם, שלמים עם עצמם, עם משפחתם, עם קהילתם, עם א-לוקיהם. בא גל, ושטף את הקן המשפחתי, הרס ולא חמל! היכן הליכוד המשפחתי, התא המשפחתי החם, הכבוד ההדדי? היכן כיבוד ההורים, נשיקת ידיהם, הרכנות הראש לברכה? היכן כיבוד הזקנים, הידור פניהם בהערצה? ים החילוניות, ים הריקנות, ים התוהו הנבוב, תרבות הכלום, בא ושטף!

באה הציפור, אם האפרוחים, ומבקשת... לייבש את הים! את ים החולין, ים החילוניות. להציל את האפרוחים, להשיבם אל חוף המבטחים. מה כוחה של הציפור? לייבש טיפה, ועוד טיפה – והים כה גדול ורחב ידיים, על מעמקי מצולותיו וגובה גליו!

במה מייבשים את המים הזדונים? בייסוד שיעור תורה, ועוד אחד. בהקמת בית כנסת, ועוד אחד. ועוד אחד, ועוד אחד. ולא פעם מתגנבת המחשבה: טיפה ועוד טיפה, שיעור ועוד שיעור – כלום אלו ייבשו את הים?! את התשובה מצאנו בפרשת השבוע. משה רבינו עליו השלום יוצא למלחמה כנגד עוג מלך הבשן. עוג, שעקד הר בן שלוש פרסאות ונשאו על ראשו, לקבור תחתיו את כל מחנה ישראל, חלילה. מה כוחו של משה רבינו כנגדו? כנגד נפיל ענק, גורד שחקים אנושי? הרי זו שאלתנו.

וה' מצווה: "אל תירא אותו, כי בידך נתתי אותו!" הכיצד? מספרים חז"ל: ראשית, ההר העצום ירד עד לצווארו של עוג. הוא היה לענק עיוור, חסר ישע, אובד דרך. הרי זו ממש תסמונת התרבות המערבית המבולבלת, התוהה, האובדת! ושנית: "משה, כמה גובהו – עשר אמות. נטל כידון בן עשר אמות, וקפץ עשר אמות, והכה את עוג בקרסולו – והרגו". ראית אדם שמת מדקירה בקרסולו? פיל שמת מדקירת מחט? ודאי שלא. אבל זו הנהגת הבורא עמו: אתם עשו את שלכם – ואני אשלים: "אקרא לאל גומר עלי", אני אגמור בעדכם... אתם תפרשו רשת שיעורי תורה - אני אחולל את המהפך, אביא את הגאולה!

וידבר העם בא-לקים ובמשה (כא, ה) (אוצרות החיים צ"ו)

אמרו חז"ל (סנהדרין קי, א) כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה, שנאמר וידבר העם בא-לקים ובמשה.

שני חסידים נסעו לרגל מסחרם בדרך והוצרכו להיות בעיר וילדניק, אמר אחד מהם לחברו: מכיוון שבילדניק אנו, הבה ניכנס אל הרבי של וילדניק, הלא הוא הרה"ק רבי ישראל דב בעל שארית ישראל זי"ע שהיה מפורסם מאד במופתים ובגילויי רוח הקודש

שהופיעה בבית מדרשו. והשני ענה בדברי זלזול כלפי הרה"ק, ואמר: ראוי הוא למתחו על גבי הספסל ולהלקותו.

בכל זאת בשבת בסעודה שלישית הלכו שניהם לבית הרבי לשם סקרנות. הדוחק היה רב מפני הקהל הגדול שהצטופף שם. וארע כך ששני האנשים עמדו מאחורי הכיסא של הרה"ק, והרה"ק פניו אל השולחן ולא ראה אותם. ובתוך דבריו נענה הרה"ק לפתע ואמר "כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה". לא הבינו הקהל למה מתכוון הרה"ק בדיבוריו התמוהים, ואותו האיש שעמד שם חשב בליבו: האומנם התכוון הרבי אלי, והרי יש לי רבי אחר. נענה הרה"ק שנית וחזר על מאמר החז"ל הנ"ל, וביאר: 'המהרהר אחר רבו' – כלומר, מהרהר שרבו הוא אחר, ולא זה, כמהרהר אחר השכינה. כעת כבר הרגיש האיש שכנראה יכוונו דבריו אליו, ובכל זאת חשב בליבו: הרי יתכן שבין כל הקהל יש מי שהוא אחר שאליו נתכוון ולא אלי, שהרי הרבי אינו מכירני כלל. העיר הרה"ק בשלישית: 'המהרהר אחר רבו' – כלומר, הוא מהרהר שהרבי התכוון לאחר ולא אלי, כמהרהר אחר השכינה. וכשלא הספיק נענה הרה"ק בפעם רביעית: 'כל המהרהר אחר רבו' – פירוש אם המהרהר עומד אחר רבו, כאילו מהרהר אחר השכינה. עוד הוסיף הרה"ק ואמר פירוש חמישי: 'כל המהרהר אחר רבו' – שאם הוא מהרהר שראוי רבו להלקותו באחוריו, כאילו מהרהר אחר השכינה. או אז כבר הבין האיש ללא ספק למי יכוון הרה"ק במחשבותיו הצופיות ורואות נסתרות.

מחילה בפה ומחילה בלב (לקוטי שיחות כרך כח, עמ' 138)

במסעם של בני ישראל במדבר, כאשר "וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם בְּדַרְדָּר", דיברו בני ישראל כנגד ה' ומשה רבנו: "וַיִּדְבַר הָעָם בְּאֶלֶי-לְהִים וּבְמֹשֶׁה, לֵמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרָיִם לָמוֹת בְּמִדְבָּר, כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם, וְנִפְשָׁנוּ קָצָה בְּלָחֶם הַקָּלָקָל". בתגובה שילח הקב"ה נחשים ושרפים ואלה המיתו רבים. בני ישראל באו לבקש ממשה שיתפלל בעבורם, והוא נעתר להם מיד, ככתוב: "וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם". בהמשך הורה לו הקב"ה לעשות נחש נחושת כדי לרפא את החולים. מזה שמשה נעתר להתפלל עבור העם רש"י לומד: "מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול".

המחילה של אברהם

פירושו של רש"י מצריך הסבר. מדוע דווקא "מכאן" לומדים ש"לא יהא אכזרי מלמחול", והלוא גם קודם לכן אירע שבני ישראל פגעו במשה, ובכל-זאת התפלל בעבורם ודאג לכל צורכיהם? השאלה מתעצמת לאחר עיון במקור פירושו של רש"י, מדרש תנחומא. המדרש כותב שם בפירוש שכך כבר נהג אברהם אבינו: "וכן הוא אומר 'ויתפלל אברהם... וירפא הא-לוקים את אבימלך ואת אשתו'". הרי שעניין המחילה מצוי כבר בסיפורו של אברהם אבינו, ומדוע רש"י מדגיש ש"מכאן" לומדים שצריך לעשות כן?

החצוצרות והנחש

להבנת הדברים יש להתמקד בציווי על עשיית נחש הנחושת: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, עֲשֵׂה לְךָ שֵׁרֶף". מה משמעות המילה "עֲשֵׂה לְךָ"? ההסבר ניתן על-ידי רש"י בפרשת בהעלותך, ששם נצטווה משה "עֲשֵׂה לְךָ שֵׁרֶף חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף". מסביר רש"י: "עשה לך – משלך", כלומר, מרכושו של משה. גם נחש הנחושת צריך היה להיעשות מרכושו של משה, ולא מכספי הציבור.

לכאורה היה טבעי יותר שנחש הנחושת ייעשה מרכוש הציבור, שכן הוא נועד לרפא את החולים, בעוד החצוצרות נועדו בעבור משה עצמו. אלא שבהוראה "עשה לך" עובר המסר שאותו לומד רש"י דווקא כאן, "שלא יהא אכזרי מלמחול".

לא לשמור טינה

עצם חובת המחילה אינה חדשה, כאמור, אולם כאן רש"י רואה חידוש באופי המחילה, שתהיה בלי 'אכזריות'. יש אדם שנענה לבקשת המחילה, והוא אף מביע את המחילה בפה מלא, אולם בליבו נשארת טינה. ואילו החידוש כאן הוא ש"לא יהא אכזרי מלמחול" - גם כשהוא מוחל עליו להבטיח שמחילתו לא תהיה 'אכזרית'. על כך בא ציווי הקב"ה למשה שעליו לעשות את נחש הנחושת משלו, כדי להראות שהמחילה שלו לבני ישראל איננה חיצונית, בפה בלבד, אלא גם ליבו נקי מכל שמץ של טינה עליהם. לא דיי שהוא מוחל כדי שבני ישראל לא ייענשו חלילה, אלא הוא "התפלל בעד העם" - מתוך מחילה גמורה, המוחקת את הפגיעה לחלוטין.

בקומה התשיעית (הרב יחזקאל שובקאס)

כתריאל היה איש עצלן מעודו. תמיד היה אוהב את החיים הקלים והבלתי מחייבים ולמרות התכונה השלילית הזאת, זכה כתריאל להקים בית, להביא לעולם עשרה ילדים בלעה"ר, ואף להשיא שלושה מהם. ככל שעברו השנים שבהן היה כתריאל אוכל ושבע ודשן ונח על משכבו ומתענג, כך הלכו מידות גופו ותפחו, עד כי ביום מן הימים התמוטט כתריאל ברחוב. חודש קשה של ניתוחים וטיפולים עבר עליו בבית החולים. לפני שחרורו, הזמינו הרופא המטפל לשיחה רצינית". שמע כתריאל! - הישיר בו הרופא מבט - אתה משחק עם החיים שלך" " ! אז מה אתה רוצה ממני? " - כתריאל פכר ידיים". אתה חייב לעסוק בפעילות גופנית. אחרת, אתה במצב מסוכן מאוד. "הוא הנהן בראשו, למרות שלא הייתה לו שום תוכנית לשנות משהו בסדר יומו.

למחרת שחרורו מבית החולים, הגיעו ילדיו הנשואים כדי לשמוע איך הוא מתכוון ליישם את דברי הרופא". שטויות!" - הגיב כתריאל". מה שטויות" " ? שטויות מה שהרופאים אומרים. אדם יכול לרוץ כל ימי חייו ולמות בקיצור ימים, ואחרים שהתפנקו כל ימיהם זכו לאריכות ימים מופלגת. "הם היו בהלם. כבר דיבר עליו שלמה המלך ע"ה

על טבע העצלן , כאשר אמר (משלי כו, יג): "אמר עצל, שחל בדרך, ארי בין הרחובות". לעצלן יש תירוצים. זה לא שהוא לא רוצה להתאמץ, אלא שהוא לא מאמין בזה .

מידת כיבוד הורים טבועה הייתה בדמם של הילדים , והדאגה לבריאות אביהם הטריד את מנוחתם . לאחר חיפושם ובירורים, עניינו את אביהם אודות הרופא מפתח-תקוה - ד"ר יגנובסקי מחולל הפלאים , אשר מצליח לרפא חולי לב קשים על ידי כמה טיפולים פשוטים . כתריאל היה מאושר, זה בדיוק מה שהוא מחפש .

בכל זאת איך מגיעים מאשקלון עיר מגוריו לפתח-תקוה? - בשביל זה יש מוניות . כתריאל הזמין מונית, לא התווכח על התשלום ויצא לדרך. לאחר נסיעה של שעה הגיע ליעדו . בנין בן תשעה קומות נגלה לעיניו. כתריאל ניגש למערכת אינטרקום ליד דלת הכניסה לבניין. הופיעו שם שלושים ושישה שמות. את משפ' יגנובסקי מצא בסוף הרשימה. משמע הוא גר בקומה העליונה. כתריאל לחץ על הכפתור. הרופא ענה לו ומיד נשמע זמזום . כתריאל יצא כדי לברר את העניין וניגש למעלית. הוא הזמין את המעלית, אך זו לא הגיבה . כתריאל יצא לברר את העניין עם הרופא דרך האינטרקום. "המעלית תקועה כנראה - הגיב הרופא - אולי תנסה לעלות ברגל"? הוא לא זוכר מתי בפעם האחרונה עלה מדרגות, הוא עצמו גר בקומת קרקע, ובית הכנסת מול הבית שלו אף הוא בקומת קרקע. לעלות תשע קומות, אין מה לדבר בכלל . במחשבה ראשונה חשב לחזור למונית ולנסוע הביתה . אבל לאחר לבטים ארוכים החליט להתגבר ולעלות במדרגות.

קומה א' - עברה איך שהיא. בקומה ב' - 'התנשם והתנשף כולו. בקומה ג' - כבר נאלץ לעצור למנוחה. בקומה ד' - כמעט החליט לרדת בחזרה . בקומה ה' - כמעט והתמוטט. בקומה ו' - שקל להזמין אמבולנס. בקומה ז' - התחרט על הכל. בקומה ח' - 'הרגיש את נשמתו נפרדת מגופו. בקומה ט' - השתרע מלוא קומתו ליד דלת ביתו של הרופא . בבית פנימה קיבל טיפול מענג ומפנק. הרופא השכיב אותו על כורסה נעימה, עיסה את שכמותיו בעדינות, מדי פעם התיז עליו טיפות נוזלים קרירים מבקבוקון קטן . לאחר כמה ימים שמח כתריאל לבשר לכל בני משפחתו על השיפור הרב שחל בהרגשתו מאז הטיפול .

שבוע לאחר מכן חזר כתריאל שוב, לא לפני שהרופא הבטיח לו שלא יקרו שוב תקלות במעלית. שוב ניגש כתריאל למעלית, לחץ על הכפתור, שוב נורה אדומה נדלקת. "לא! אני לא מאמין!" - הוא כמעט צרח . הרופא דרך האינטרקום מוכן היה להעיד שבמשך השבוע החולף לא הייתה שום תקלה. הפעם היה כתריאל נחרץ יותר. הוא נוסע הביתה ויהי מה, הוא לא יחזור שוב על המעשה משבוע שעבר . אבל בכל אופן, ארבע מאות שקלים הלך וחוזר בשביל מונית, זה לא דבר של מה בכך . לאחר התלבטויות ארוכות החליט כתריאל לעלות שוב. כמעשהו בראשון כך מעשהו בשני. כאשר הגיע למעלה באפיסת כוחות אספו הרופא לטיפול מפנק . במהלך השבוע, שוב חש כתריאל כיצד הרגשתו משתפרת פלאים. כעבור שבוע חזר לטיפול נוסף". הרופא הזה מחולל פלאים - סיפר באוזני כולם - הוא לא מכביד עליך בדרישות מפרכות, אתה בסך הכל שוכב על הכורסא, הוא מעסה אותך קלות ומתיז עליך מי נהרות פלאיים, ואתה הופך לאדם בריא".

בפעם השלישית, כאשר המעלית נתקעה שוב, וכתריאל שוב עלה תשע קומות ברגל כל עוד נשמתו באפו, כבר נאלץ הרופא לגלות לו את הסוד. "אני תוקע לך את המעלית, בוודאי. וכי מה חשבת שהעיסוי המצחיק הזה ומי הברז האלו מרפאים אותך ... "?! מאז הפסיק כתריאל להגיע. בנינים של תשע קומות יש גם באשקלון. בחינם".

"עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי". "וכי נחש ממית או נחש מחיה?" - שואלים חז"ל בדברי המשנה (ראש השנה ג, ח). ומתרצים: "אלא, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את ליבם לאביהן שבשמים, היו מתרפאים; ואם לאו, היו נימוקים".

מפרשי המקרא תמהים לדעת: מה היה צורך בנחש לשם כך? האם אי אפשר היה למשה רבינו לומר לעם ישראל להסתכל כלפי מעלה?! שמעתי לבאר על פי דרכו של הרמב"ן: עם ישראל עמד אז להיכנס לארץ ישראל. הדור הזה שנכנסו לארץ ישראל הרי נולדו לתוך מציאות של מדבר, חוסים תחת כנפי השכינה, אוכלי מן ושותים באר מרים. לפתע פתאום נכנסים הם לארץ ישראל ושומעים על פלאים שקיימים בטבע. החיטה גדלה מן הארץ, הגשם יורד מן העננים, ספר רפואות מלא בסוגי ריפוי שונים. כמעט יכלו לחשוב שעברו לממלכה אחרת הנשלטת על ידי כוחות הטבע, רח"ל. לכן הקדים להם השי"ת את המאורע הנוכחי. כאשר משה רבנו הורה להם להביט בנחש הנחושת היו בטוחים שיש בו סגולה מיוחדת. אבל לאחר שנכנסו לארץ ישראל נודע להם שטבע העולם הפוך הוא, מי שננשך על ידי נחש מסוכן בשבילו להסתכל בצורת נחש. מיד הבינו שאין בטבע העולם ולא כלום, "אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה היו מתרפאים".

"ותקצר נפש העם בדרך" (כולל רב פעלים גיליון 332)

"ותקצר נפש העם בדרך": כתב רש"י כל דבר הקשה על אדם נקרא קיצור נפש שאין הדעת סובלתו ע"ש. מה שנראה לאדם מיותר לא בתכנון גורם לו למשא לקושי, שנים סוחבים משא עם משקל שווה, לאחד קל לחברו קשה, מה ההבדל? זה סוחב יהלומים וזה סוחב פסולת בנין, על האדם להבין ולחשוב שהאמת היא שהכל מחושב מלמעלה אין כאן תקלה ואם כך ארע אות וסימן הוא שכך צריך להיות.

שני אחים מגדולי האדמורי"ם בפולין נאסרו פעם במאסר בעוון קיום מצווה, בית המעצר היה צינוק קטן בקושי עם פתח אוורור וריח חריף של צחנה מכלי לעשיית צרכים שעמד במרכז. פני האח האחד נפלו והחל לבכות, איך יוכל להתפלל בכזה מקום תפילת מנחה, כשעל פי דין אסור לומר דברי קדושה במקום זה? גער בו אחיו ואמר: מה מקום לעצבות יש כאן, מקיימים אנו כעת מצות הבורא יתברך של "והיה מחנך קדוש" מה שאנחנו לא מתפללים כאן כי כך ציוונו בוראנו, אדרבה יש לשמוח בשעה זו על שזוכים אנו במקום כזה לקיים את רצון ה'! ותוך כדי דיבור פצחו שני האחים בריקוד סוחר של שמחה סביב לכלי מי השופכים שבמרכז החדר. לשמע הקולות המוזרים נכנס המפקד לחדר המעצר

ונדהם למראה עיניו, ובחמת זעם צעק עליהם: אם זה מה שמשמח אתכם (הכלי של מי השופכים) אני אוציא אותו מכאן,

וכשרק הוציא המפקד את הכלי נעמדו שני האחים תכף להתפלל בשמחה תפלת מנחה.

”ותמת שם מרים ותקבר שם” (ליקוטים נפלאים)

מלמד שכלו מתי מדבר (מדרש).

מה פשוטם של דברים אלה? ברם, הרי אמרו חכמינו שבימי היות בני-ישראל במדבר היו חופרים להם קברים בכל תשעה-באב ולנים בתוכם, ולמחר היו מהם נשאים מתים ומהם קמים וחוזרים לבתיהם. כך היו נוהגים עד אשר מתו כל אנשי דור המרגלים, אשר נגזר עליהם למות במדבר. יוצא אפוא שבמדבר הייתה תמיד הקבורה קודמת למיתה. וכיון שנאמר כאן תחילה ”ותמת” ואחר-כך ”ותיקבר” - הרי מכאן ראייה שכבר כלו מתי מדבר ולא היו עוד מקדימים קבורה למיתה.

בעיית המים (כולל רב פעלים גיליון שבועי 332)

הרבה קולמוסים נשתברו, כדי לבאר מה היה חטאו של משה רבנו במי מריבה, ואחרי ההסברים והביאורים עדיין נשארו יותר תמיהות מתירוצים, ואומרים בעלי המוסר שלא לחינם נכתב חטאו של משה בפרשה זו בסמיכות לדיני פרה אדומה, אלא כדי לומר לך מה פרה אדומה מצוותיה וענייניה נשגבים משכל אדם, ואין לנו בהם תפיסה כלל כך בענייניו של משה רבנו מובחר המין האנושי אין לנו השגה כלל...

מתוך נקודת מבט זו, נעיין בפירושו של בעל העיקרים, וכך הוא כותב; ”חטא מי מריבה הוא על שלא קידש משה את שמו יתברך, כי כאשר ראה את העם צמא למים היה ראוי לאיש במדרגתו לקדש את שם ה' ולקום ולעשות מעשה מבלי לשאול את ה', ולהוציא מים מן הסלע, ויהיה בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים” - פירוש משה רבנו שראה את העם בצימאונם ובצרתם, לא היה צריך להמתין עד שאנשים יאבדו את סבלנותם, הוא היה צריך בו במקום לצוות ולגזור שיצאו מים, ולא לחכות להוראות מלמעלה.

זה אולי נשמע מוזר, הדרישה הזו ממשה רבנו, אבל בעל המשך חכמה מבאר שהיו כבר תקדימים בעבר, יהושע כשנלחם במלכי כנען והשמש אט אט שוקעת לה, הוא מצווה ואומר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, הוא לא ביקש אישור ולא חיכה... העם צריך, המצב מחייב, תופסים פיקוד! על הטבע, צדיקים רבים ידעו גם ידעו לגזור, לפי הצורך, ונתקבלה גזרתם, והיה בזה קידוש השם גדול, שהר כן שנינו צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, ומפני מה לא עשה כך משה - והיה מקדש שם שמים? זו הטענה על פי המשך חכמה,

ואני עדיין לא מבין למה כולם באים בתלונות למשה רבנו? הרי זה שחסר מים זה לא קרה סתם, ארבעים שנה הם הולכים במדבר, ולא חסרו דבר, הכל על מגש של כסף, הכל

נופל עליהם מן השמים, ופתאום עכשיו אין מים. זה פשוט בגלל שמישהו סגר ת'שיבר, מישהו יושב על הברז, הרי זה לא סתם שפתאום אין מים...

במצב טבעי כשעל פי הטבע קורה משהו שמזיק לעם ישראל, צדיק מבטל את כח הטבע, אבל כאן הכל מלכתחילה מתנהג בדרך ניסית, המים באו בנס, והפסיקו בנס, צדיק גוזר על הטבע, אבל עדיין לא מחלק פקודות לה'???

כשעם ישראל יוצא ממצרים, מתרחשים אתו כל הניסים האפשריים למיניהם, מעשר המכות לקריעת הים, יורד להם מן ושלו מן השמים הכל מסודר, אבל פתאום חסר להם מים. איך זה שדבר אלמנטארי כל כך פתאום חסר... למה הפסיקו המים? רבותינו לומדים מהפסוק "ותמת שם מרים... ולא היה מים לעדה", שיש קשר בין מרים למים, וכך אומר המדרש: שלוש מתנות ניתנו לעם ישראל במדבר, מן בזכות משה, ענני הכבוד בזכות אהרון, ובאר מים בזכות מרים,

הקשר בין המתנות האלה לאנשים שבזכותם נתקבלו המתנות הללו, דורש קצת העמקה ובירור, מן בזכות משה נותן התורה הוא נותן את המוצר הבסיסי המשביע והמזין, אהרון אוהב ישראל שעוטף כל אחד באהבתו, בזכותו הגיעו ענני הכבוד והמשמר שעוטפים אותנו, אבל המים הם הגיעו בזכות מרים, למה?

כל דבר בעולם שצריך לגדול זקוק למים, גם החי וגם הצומח, המים כל כך הכרחיים ופשוטים, עד שהם כמעט לא מורגשים והמים? מה הם צריכים? המים בטבעם הם רק נותנים - לעשבים ולעצים לחיה לאדם ולילד. ואין להם דבר לקחת. כך היא האישה, מעניקה ונותנת לא הפסקה. לבית, לבעל, לילדים, זה כל כך בסיסי ופשוט עד שזה כמעט לא מורגש איך שרק בזכותה הכל פורח. כך שכבר אין שאלה למה המים הם בזכות מרים - היא אישה לא?

נו אז מתי מרגישים, מתי מבינים, מתי מפנימים, מתי מעריכים, מתי מוקירים, רק כשהם פתאום מתקלקלים.. זו הסיבה שנסגר השיבר, זו הסיבה שישבו על הברז, עם ישראל לא מעריך את מרים כל כך, הוא לא יודע ולא מפנים שהיא היא הייתה המים לעדה, הוא לא ידע שהכל בזכותה, איך הוא ידע אם הכל זורם!?

הפסקת המים הייתה לצרכי לימוד, אבל עם כל הכבוד לימוד לימוד, אי אפשר לחנוק אדם רק כדי שילמד על חשיבותו של האוויר, ואם זה נעשה - זה צריך להיות קצר.... הפסקת המים הייתה משמים, אבל משה רבנו היה צריך להסביר את הכוונה בהפסקה הזו לעם, את חשיבות מרים והנתינה, ולדאוג לסיים את השיעור יותר מהר,

אז כמובן שצריך לקחת מכל הסיפור הזה צידה לדרך, קצת על הערכה של כל הבסיס שמסביבנו, לאשה שהיא כמו מים, ולזכור שהכרה והערכה היא הערובה לכך שהכל ימשיך לזרום...

יש א-לוקים (שערי שלום עלון 714)

לא. זה לא משחק של ביתר בשעת הבקעת השער. זו אמירה שכולנו מאמינים בה, אך יש פעמים שהשמחה פורצת גבולות ואתה רואה ממש את הסייעתא דשמיא מול העיניים, עד שאי אפשר להתעלם גם אם אתה עיוור גמור. מי שרוצה לראות יראה.

לעומת זאת, רבים אומרים "אם ה' היה קורע לנו את הים תאמין לי שהיינו חוזרים בתשובה"; "אם היה מעמד הר סיני לפחות פעם בכמה מאות שנה זה היה עוזר לנו להאמין ולזכור את ה' בקלות".

האם זו טענה נכונה? האמת היא, שלא!, ואשתדל לבאר את העניין. שורש האמונה נמצא בלבו של אדם. אדם שמחפש אמונה וחשוב לו להאמין בה' יחפש דרכים לחזק את אמונתו. כאשר אדם מחזק את אמונתו הוא יראה את ה' גם בדברים קטנים, כמו השגת האוטובוס, הצלחה בקניות, רפואה, פרנסה ועוד.

כאשר אדם יוצא מנקודת הנחה של כפירה או אפילו של חוסר אמונה - הוא יעסוק תמיד בבחינת הבורא, וידרוש ממנו להוכיח שוב ושוב את קיומו ואת שלטונו בעולם. מתוך כך הוא מאשים כביכול את בורא עולם בכל מה שקורה ומצריך את הבורא לספק הוכחות חוזרות ונשנות לקיומו. עליו חובת ההוכחה.

ואני אומר: ממה נפשך, אם יש לך כל כך הרבה קושיות על הבורא עד שהגעת למסקנה שהוא אינו קיים או אינו משפיע, אז רד ממנו, מה העצבים שלך? על מי יש להתעצבן? הרי אין בורא (חלילה) וממילא לא שייך לכעוס עליו, הוא פשוט לא קיים.

כעת אתה חכם גדול (בעיניך), מה הרווחת? כעת אין לך בורא, האם יש לך פתרון או מנוחת נפש באשר לכל הקושיות שלך? האם כעת קל לך יותר? האם יותר קל לך להתמודד עם קשייך כנראה שלא.

ואולי זו עוד סיבה לראות בבירור שכל בלבולי הדעת הללו אינם אלא פרי מחשבתו של היצר הרע הרוצה להכניס בלבך מחשבת כפירה ולהוציאך מן העולם.

יש א-לוקים. זו עובדה. יש א-לוקים והוא הבורא, והוא הריבון והוא החכם והוא היודע כיצד לנווט את העולם (נסה אתה לנהל את העולם רק ליום אחד - נראה היכן תגיע או היכן תסיים את יומך. יש רק בעיה אחת עם זה - יש כאלה שעלולים לתפוס את זה ברצינות). אחרי שאנו יודעים ומכירים בקיומו וגדולתו של הבורא נוכל להמשיך הלאה.

כעת, מתוך ענוה אמתית, ניתן לשאול שאלות ביהדות, וניתן לנסות ולהבין את דרכי ההנהגה. אך הכל מתוך הבנה ותפיסה המושתת על כך שגם אם לא אבין ולא אדע - הבעיה היא שלי, ונובעת מתוך מגבלותיי להבין את כל האירועים ולתת מענה לכל מציאות משתנה.

"ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" (כולל רב פעלים גיליון שבועי 332)

"ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל": מבאר רש"י: מדוע בכו על אהרן "כל בית ישראל"? ופירש דהמילה "כל" באה לרבות גם את האנשים וגם את הנשים. לפי שהיה אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו.

וחכמינו אומרים (מסכת כלה רבתי פרק ג') שהרבה להשכין שלום בין זוגות רבים, עד ששמונים אלף! בחורים קרואים בשם אהרן יצאו אחרי מיטתו, מזוגות שעמדו להיפרד, ורק על ידי השתדלות אהרן הכהן זכו להמשך חיים מאושרים!

מסופר על הגאון מטשיבין רבי דוב ווידנפעלד זצ"ל שהתעסק בהשכנת שלום בין איש לאשתו. ואמר: יודע אני כי עיסוק זה יגרום לי עלבונות ועגמת נפש רבה, אולם הכל כדאי ובלבד שישכון השלום בבית יהודי. והוסיף הרב בחיך שחכמינו ז"ל אומרים (ברכות דף נ"ו:): הרואה קדירה (סיר) בחלום יצפה לשלום. ומדוע כי הקדירה משכינה שלום בין האויבים המנוגדים ביותר זה לזה - האש שתחתיה והמים שבתוכה. ומה מקבלת הקדירה בתמורה? היא מתלכלכת ופניה משחירים... אבל העיקר שיוצא בסוף משהו טוב וטעים...

חידון פרשת חוקת

הצגת שובות

מהם שני המקומות בהם מוזכר בפרשה זו "א-ד-ו-ם"? היכן מוזכר הצבע האדום בפעם הראשונה בתורה? והיכן בפעם השנייה?

פרשה זו מתחילה בהלכות פרה אדומה (במדבר יט ב). בהמשך, משה שולח שליחים למלך אדום כדי לבקש ממנו רשות לעבור בארצו (במדבר כ יד). הפעם הראשונה בה מוזכר הצבע האדום היא בפרשת תולדות, שבה עשיו מתואר בלידתו כ"אדמוני" (בראשית כה כה). כמה פסוקים אחר כך, עשיו מבקש מיעקב להאכיל אותו מהתבשיל האדום שהוא בישל לעצמו (כה ל).

1 איזו מערכת חוקים נפתחת במילים "זאת חוקת התורה"? איזו מצווה נוספת בחומש דברים מוצגת באותן מילים - "זאת חוקת התורה"?

בפרשה זו, מצוות פרה אדומה מוצגת במילים אלה (במדבר יט ב), ובפרשת מטות, הלכות הכשרת כלים מוצגות באותן המילים (במדבר לא כא).

2 בפרשה זו, לשם איזה תהליך היה צריך לשרוף עץ ארז, אזוב וצמר צבוע בשני? איזה תהליך טהרה נוסף דורש שריפה של אותם שלושה מרכיבים? היכן עוד בתורה מוזכר שימוש באזוב?

שלושת המרכיבים האלה נשרפו יחד עם הפרה האדומה, כחלק מתהליך טהרת טמא מת (במדבר יט ו). בפרשת מצורע, תהליך ההיטהרות מצרעת דרש שריפה של אותם שלושה רכיבים. בפרשת בוא, בני ישראל צוו למרוח את דם קרבן הפסח על מזוזות בתיהם ומשקופיהם, באמצעות אגודת אזוב (שמות יב כב).

3 מיהם שני האנשים שפטירתם מוזכרת בפרשה זו?

בפרשה זו מוזכרת פטירתם של מרים ואהרון, אחי משה (במדבר כ א; כ כח).

4 אילו שלושה מתוך שבעת המינים בהם התברכה ארץ ישראל מוזכרים בפרשה זו? היכן מוזכרת בתורה תאנה בלי אף אחד מהמינים האחרים?

כשבני ישראל מתלוננים שאין להם מים, הם מתלוננים גם שהביאו אותם אל המדבר שהוא "לא מקום... תאנה, גפן ורימון..." (במדבר כ ה). בפרשת בראשית, אדם וחווה מכינים לעצמם בגדים מעלי תאנה (בראשית ג ז).

5 בפרשה זו מסופר שמשה הוציא מים מאבן, איפה עוד מסופר בתורה שמשה הוציא מים מאבן? מה ההבדל בשמות בו מכוונות שתי אבנים אלה?

משה מוציא מים מאבן גם בפרשת בשלח (שמות יז ו). בפרשת בשלח האבן נקראת צור ובפרשה זאת היא נקראת סלע (במדבר כ יא).

6 שמו של איזה מקום המופיע בפרשתנו כולל 3 אותיות ה'?

הר ההר, מקום קבורתו של אהרון מכיל שלוש אותיות ה' (במדבר כ כב).

7 באיזה הקשר מופיע המספר 30 בפרשה זו?

לאחר פטירת אהרון, כל העם התאבל עליו במשך שלושים יום (במדבר כ כט).

8 על איזה פריט ה' מצווה את משה "עשה לך", בפרשה זו? מה הדבר הנוסף שעליו מצווה ה' את משה "עשה לך", במקום אחר בתורה? על מי עוד כתוב בתורה שה' ציווה עליו: "עשה לך" משהו?

בפרשה זו, ה' ציווה על משה להכין נחש נחושת במילים: "עשה לך שרף" (במדבר כא ח). בפרשת בהעלותך, ה' ציווה על משה "עשה לך שתי חצוצרות כסף" (במדבר י ב). בפרשת נח, ה' ציווה על נח "עשה לך תיבת עצי גופר" (בראשית ו יד).

9 איזה יצור מופיע גם בפרשה זו וגם בפרשת בראשית?

בפרשה זו נחשים תקפו את בני ישראל (במדבר כא ו), ובפרשת בראשית, הנחש פיתח את חווה לאכול מפרי עץ הדעת (בראשית ג א).

שאלות חידון א'ב' לפרשת חקת

א. מי אוסף את אפר הפרה?

ב. בני ישראל עברו ממתנה לנחליאל ומנחליאל ל_____

ג. בני ישראל בכו ארבעים יום לאחר שאהרן _____

ד. עם ישראל בקשו ממלך אדם ללכת...

ה. העליתם אותנו

ו. שם מקום (שנכבש על ידי סיחון)

ז. על מצות פרה אדמה נאמר: _____

ח. באר _____ שרים

ט. כל כלי פתוח שאין עליו צמיד פתיל הוא...

י. לשם הגיע סיחון כדי להלחם בישראל

כ. כך אמר

ל. יצאה מקרית סיחון

מ. אהרן ומשה לא נכנסו לארץ בגלל עוון _____

נ. כדי להציל את מי שנשף אותו נחש משה עשה _____

ס. הוא לא נתן לישראל לעבר בגבול ארצו

ע. שירת הבאר פותחת במלים...

פ. מואב נתן בניו _____

צ. ויעש משה כאשר _____ השם

ק. מאסה

ר. כאשר משה הכה בסלע יצאו מים _____

ש. השם בקש ממשה: עשה לך _____

ת. הפרה האדמה צריכה להיות _____

תשובות לחידון א'ב' פרשת חקת

א. איש טהור

ב. במות

ג. גוע

ד. דרך המלך

ה. העליתנו

ו. וזהב בסופה

ז. זאת חקת התורה

ח. חפרוה

- ט. טמא
- י. יהצה
- כ. לה אומר
- ל. להבה
- מ. מי מריבה
- נ. נחש נחשת
- ס. סיחון
- ע. עלי באר, ענו לה
- פ. פליטם
- צ. צנה
- ק. קצה
- ר. רבים
- ש. שרף
- ת. תמימה